ARAYIŞ

31 EKİM 1981 SAYI: 37. HAFTALIK DERGİ. 30 TL.

CUMHURİYET BAYRAMI KUTLANDI

Herzaman, Ulus'un sevgisine dayanarak
hep birlikte ileriye gideceğiz. Türkiye
Cumhuriyeti mutlu, başarılı ve utkulu olacaktır.

Mustafa Kemal ATATÜRK

OKURLARIN GÖRÜŞÜ

TOPRAK REFORMU

Kısa bir süre sonra toprak reformu ile ilgili bir yasa MGK'den çıkacak. Açıklamalardan bu anlaşılıyor. Bu reformun hangi bölgeyi ve ne kadar yurttaşı kapsayacağı henüz belli değil.

Bu çalışmalar yapılırken geçmiş uygulamalar aklıma geldi. 1973 yılında Konya'nın Atlantı kasabasında tapusuz ve hazine toprakları dağıtılmıştır. O zaman bu işlerle uğraşan sorumlu muhtardı. Önce her köylüden 3 bin lira istendi. 1973'lerde 3 bin lira değerli bir paraydı. Bu nedenle çoğu topraksız köylü bu parayı verememiştir. Tam tersi olmuş hem toprağı hem de parası olanlar seve seve bu parayı vermişlerdir. Bunun yanısıra o günkü kurala göre çoğu zengin aile çocukları anne ve babalarından ayrılmış ayrı ev açmış ve toprak sahibi olmalarını kolaylaştırmışlardır. Daha değişik yolları kullanarak toprak alanlara da rastlanmıştır. Tüm bu olumsuz gelişmeleri topraksız köylüler seyretmişlerdir. Haklarını da arıyamamışlardır. Çünkü o zamanlar köyde kovboyculuk kol geziyordu.

Her bölgede olduğu gibi bu kasabalı topraksız köylüler de yeni çıkacak yasaya bel bağlamış durumdalar. Gelişmeleri dikkatle izliyorlar.

Bugün beklenen yeni yasanın gariban, topraksız köylüleri gözeten bir anlayışla hazırlanması, bir daha 1973'deki gibi hatalara düşülmemesidir.

Veli BÜYÜKDALDA
KONYA

KENDİ SİTELERİNDE KİRACI OLACAKLAR

Ankara'nın bakkaliye toptancıları şehir içinden kurtulmak, Ankara şehrinin trafik yükünü hafifletmek, mallarının daha kolay tahmil ve tahliyesini yapmak için bir işyeri yapı kooperatifi kurmuşlardı. Bu iyi niyetli ve gerekli iş için o zamanın Belediye Başkanı, belediyeye ait 156 bin metrekare arsayı bedava denecek bir fiyatla bu kooperatife satmıştır. Arsa Ankara'ya 8 Km uzaklıktaki Macunköy'de, İstanbul yolu üzerindedir.

Kooperatif idaresi alt yapı ve bina inşaatını 4 yıl gibi bir süre sallamış ve herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Toplanan paralar ise bankada tutularak sürekli değer kaybettirilmiştir.

Bu yıl birden bire yönetim inşaata başlanacağını söyledi. Bu nedenle de her ortaktan kısa bir süre içinde 300-600 bin lira para ile her ay için 100 bin liralık senetler alındı. Bu durum namuslu ve az kapitalli esnafın bugünkü durumda mahfı demektir. Bu parayı ödemeyi göze alamayanlar hakkından vazgeçmiş veya bu hakkını işle ilgili olmayan bir takım insanlara satmak zorunda kalmıştır. Böylece Belediyenin bu işte kullanılmak üzere verdiği arsa ve devletin vereceği kredi ile yeni imkanlar toptancılıkla ilgisi olmayan insanlara terkedilmiş olmaktadır. Anlaşılıyor ki toptancılar kendi adlarına verilen arsa ve imkanlarla kurulacak olan sitede kiracı olarak kalacaklar.

Hükümetin bu inşaatı ya durdurması veya kooperatif üyelerinin ticaret odası veya diğer kuruluşlar tarafından değerlendirilerek hak sahiplerinin yani toptancıların korunması, onlara tahsis edilmesi gerekmektedir.

Mehmet BİÇER
ANKARA

150 LİRA İLE NASIL OKUYALIM?

Arayış, içinde bulunduğumuz dönemde kendi kendine sansür uygulamadan kitlelerin sesini duyurduğu için beğeniyorum. Dileğim bu tutumu sürdürmeniz.

Ülkemizde öğrencilik giderek zorlaşmakta. Sanki ülkenin bu hale gelmesinden yalnızca biz sorumluymuşuz gibi "vurun abalıya" örneği hep bize yüklenilmektedir. Bir kısım çevreler üniversitelerde çok büyük önlemler alınırsa anarşinin olmayacağını söylüyorlar. Bu anlayışın altında üniversitelerin anarşi odağı, kaynağı olduğu görüşü yatmaktadır. Kendi görüşleri doğrultusunda yasal düzenleme için kamuoyu oluşturma çabaları da bunun bir ürünüdür.

Bu olumsuzluğun yanısıra şimdi de zarar eden bazı kamu kuruluşları zararlarını öğrencilerden çıkarma yoluna gidiyorlar. Okula gidebilmek için hergün vapura binmek zorundayız. Eskiden öğrenci bileti 5, tam bilet 10 liraydı. Hangi ölçüyle yapıldığını anlayamadığımız zamlardan sonra öğrenci bileti kaldırıldı. Bütün biletler 15 TL oldu. Böylece tam bilete 5 lira zam gelirken, öğrenci biletine 10 lira zam gelmiş oldu. Yani öğrenci olmanın zararını burada da gördük. Vapurdan sonra otobüse de binmek zorundayız. Böylece aylık yol harcamamız 1350 lira oluyor.

Bu rakamı devletin bize kredi olarak verdiği 1.500 liradan düştüğümüzde elimizde 150 TL kalıyor. Biz bu 150 lira ile hangi ihtiyaçlarımızı karşılayalım? Nasıl okuyalım?

Yetkililer artık okumayı ve öğrenciliği zorlaştırmaktan vazgeçsinler. Bu yolla ülkeyi kalkındıramazlar. Denizcilik Bankası ise "önce bankacılık" sevdasını bir yana bırakıp, halkın kendisinden beklediği hizmetleri gerçekleştirmek için çalışmalıdır.

Cem KOÇ
İZMİR

GENÇLİK

Türkiye'de ve dünya da gelişen olayları Arayış'ta buluyoruz. Sizlerden istediğimiz gençliğin sorunlarına daha çok eğilmeniz. Bugün gençliğin sorunları çok değişik şekilde ele alınmakta ve sonuçta bunalım denmektedir. Acaba bunalımda olan gençlik midir?

Gençlik denilince akla gelen yarınlara bakan ve yarınlardan birşeyler bekleyen nesildir. Ülkemiz gençleri de yarınlarını güven altında görmek, öyle hissetmek istiyorlar. Bu durum ülkemizin geleceği ile çakışmaktadır. Elbetteki ülkemizin geleceği gençliğin geleceğinden soyutlanamaz. Bu durumda gençlik için ülke sorunlarıyla ilgilenmek kendi geleceğine sahip çıkmak demektir. Gençliğin ülke sorunlarıyla ilgilenmesi bir zorunluluktur. Bugüne kadar sorunlara net açık bilimsel çözümler getirilememiştir. Bu yüzden de çözüm arama çalışmaları sürmektedir. Bu birçok çıkar çevresinde "gençlik siyaset yapıyor" diye olumsuza yorumlanmaktadır. Gençliğin yaptığı iş kendi geleceği demek olan ülkemizin geleceğine etken olmak ve bireyleri güven altında olan bir toplum için çalışmaktır.

Müslim BALÇIK
İSTANBUL

GÖNLÜMÜZÜN İSTEDİĞİ ARAYIŞ

Arayış "KÖYLÜNÜN DE DERGİSİ" olduğunu iddia eder. Köylünün sorunlarına sahip çıktığına göre elbette ki, sosyeteye seslenen gazete ve dergilerden farklı olacaktır. Olmalıdır.

Arayış, İstanbul-İzmir kulislerini bir kenara bırakıp Anadolu halkının sesine kulak vermelidir. Bu konuda bütün güçlükleri aşmaya özen göstermelidir. Özellikle gece gündüz demeden kazma kürek çalışan ama yine de evine ekmek götürmekte zorluk çeken, çoluk çocuğunu yırtık elbise ile dolaştıran tüm emekçilerin sorunlarına öncelik tanımalıdır.

Ayşe BEKTAŞ
TONYA

ÖZGÜR DÜŞÜNCE KÖŞESİ

Özgür düşünce ve demokrasi savaşımı veren tüm katmanların görüşünü içeren "Okurların Görüşü" köşesi bizler için özgüre düşünce köşesi niteliğini taşır.

Biz okurların bu köşe aracılığıyla bütün kamuoyu önünde tartışma imkanı bulmamız derginin demokratik düşünce hizmeti vermede kararlılığını ve özverisini göstermektedir.

Çok geniş kitlelere seslenen derginizin o kitlelerin en temel hak ve menfaatlerini savunması okurları çok memnun eden bir özellik. Bu özelliğin gerçek demokrasinin kurulmasında büyük payı olacağı açıktır. Arayış bu konuda da üzerine düşeni yapacaktır.

A.ÖZÇAĞ
KOCAELİ

OKURLARIMIZA

Sayın Raşit Koçoğlu-İZMİR

Mektubunuz ve işlediğiniz konu için teşekkürler. Ancak mektubunuzun içeriği bugün çok daha değişik boyutlarda başka alanlarda tartışılmaktadır. Yeni bir Anayasa çalışması başlamıştır. Başlangıç noktası olarak yola çıktığımız 27 Mayıs bayram olmaktan çıkarılmıştır. Tüm bu nedenlerle görüşlerinizi yayınlayamadık. İlginizin devamını dileriz.

Saygılarımızla.

- Sayın Kürşat Bumin Bornova—İZMİR
  İlginize teşekkürler.
  Saygılarımızla.

- Sayın Serdar Özgümüş İSTANBUL
  Yazı İşleri Müdürü'müzün mahkumiyetine ilişkin duygularınıza teşekkürler. Bu yanıtımızın aynı konuda duyarlılık gösteren diğer okurlarımız tarafından da kendilerine verilmiş gibi kabul edilmesini diliyoruz.
  Saygılarımızla.

ARAYIŞ
HAFTALIK DERGİ

ARAYIŞ Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. adına: İMTİYAZ SAHİBİ:
KEMAL AYDAR

Yazı İşleri Müdürü
O. NAHİT DURU

ADRES:
Reşit Galip Caddesi No: 94
Gaziosmanpaşa/ANKARA
TELEFON: 26 00 56 — 28 44 74

İLAN KOŞULLARI
Dört renkli kapak: 75 bin TL
İç sayfalar renkli: 60 bin TL
Kapak içleri: 50 bin TL
Öteki sayfalar: 40 bin TL
Sütun santimi: 800 TL

ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi:
Yıllık 1.500 TL, Altı aylık 750 TL
Üç aylık 375 TL.
Yurtdışı:

Almanya	104 DM
Avusturya	770 Avusturya Şilini
Danimarka	350 Danimarka Kronu
Finlandiya	275 Fin Markkası
Fransa	245 Fransa Frankı
Hollanda	120 Hollanda Florini
İngiltere	25 Sterlin
İsveç	250 İsveç Kronu
İsviçre	100 İsviçre Frankı
Irak	30 Irak Dinarı
Norveç	310 Norveç Kronu
S.Arabistan	194 Riyal
Yugoslavya	2354 Yugoslavya Dinarı
ABD ve Avusturalya	70 ABD Doları

● Abone bedelinin PTT ya da Ziraat Bankası Gaziosmanpaşa Ankara Şubesi 1200 numaralı hesabımıza yatırılması yoluyla gönderilmesi halinde, abone fişi ile birlikte banka dekontunun veya PTT makbuzunun "PK: 75 Küçükesat/ANKARA adresine yollanmasını rica ederiz.

PİKAJ—MONTAJ:
ARA Press Teknik Servisi 27 85 09
DİZGİ: ENLEM 80 18 60 71
FİLM: ER OFSET 29 66 79
BASILDIĞI YER:
EM—AŞ
Emek Basın Yayın Reklamcılık A.Ş.

SAYI: 37
31 Ekim 1981
FIATI 30.- TL.

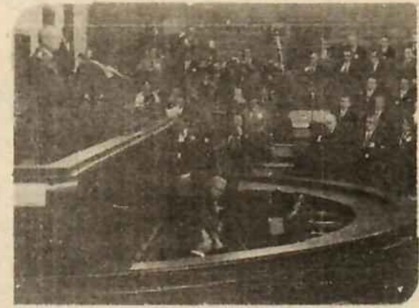
DERGİNİN İÇİNDEN

Cumhuriyet ve özgürlük

Türk-İş yönetimindeki kısır döngü

Evren Danışma Meclisi'ni açtı

GAZİPAŞA'DAN

YAZI İŞLERİ'nden

KEMAL AYDAR ARAYIŞ'TA

DEĞERLİ okurlarımız, ARAYIŞ Dergisi, ARAYIŞ Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.'nin organı. Her anonim şirkette olduğu gibi, bir yönetim kurulu var. Geçtiğimiz pazar günü Arayış Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.'nin yönetim kurulu'nda değişiklikler oldu. Şirketin yönetim kurulundan Mehmet Erdül ile Nahit Duru ayrıldılar. Yerlerine yeni yönetim kurulu üyeleri geldi. Ve bu arada, hemen tümümüzün tanıdığı bir gazeteci de bu yönetimde yeraldı. Dost insan, deneyimli gazeteci Kemal AYDAR önce yönetime girdi, ardından da Yönetim Kurulu kendisine Dergimizin imtiyaz sahipliği görevini verdi.

Sizler ve ARAYIŞ çalışanları adına AYDAR'a hoş geldiniz diyor, ARAYIŞ'a büyük katkıları olacağı inancımızı bildiriyoruz.

Bu arada, Yönetim Kurulu üyeliği görevinden ayrılan arkadaşlarımız ERDÜL ve DURU, dergideki görevlerini sürdürecekler.

*
* *

Önümüzdeki günlerde, ARAYIŞ'ta bazı değişiklikler olacak. ARAYIŞ, olabildiğince Türkiye'de ve Dünya'da olup bitenlerin öykülerini, perde arkalarını sizlere ulaştırmaya çalışacak.

İçerikte yapılan bu değişikliğin yanı sıra, biçimde de bazı değişiklikler olacak. Bu haftadan başlayarak, yavaş yavaş bazı değişiklikler getireceğiz ARAYIŞ'ın biçiminde.

Bu hafta sütun çizgilerini kaldırıyoruz. Bu konuda sizlerden gelen uyarılar bizler için yolgösterici oldu. İleride yapılacak, yapılması düşünülen değişiklikleri de bu sütunlardan sizlere aktaracağız.

*
* *

Bu sayımızda, Türk-İş olağanüstü Yönetim Kurulu toplantısının perde arkası, yapılan konuşmaların özetleri yer alıyor dergimizde. Ayrıca, çeşitli konular kendi bölümlerinde işlenmiş durumda...

*
* *

Sizlerden çok sayıda mektup, öneri ve görüş geliyor bu günlerde ARAYIŞ'a. Bunların birçoğunda, yazanların kimlikleri belirtilmemiş. Geçtiğimiz sayılarda yine bu sütunlarda sizlerden "Yazacağınız mektuplara ad ve soyadınızı, açık adresinizi yazmanızı, kimliğinizin belirtilmemesini istediğiniz taktirde, isim ve adres saklı kalsın notunu düşmenizi" istemiştik.

Bu kurala bazı okurlarımız uymadıklarından, görüşleri gerçekten çok değerli olduğu halde mektuplarını, yazılarını yayınlayamıyoruz.

*
* *

Öte yandan, sizlerden aldığımız mektuplardan bir çoğunda da bayilerde ARAYIŞ bulunmamasından yakınılıyor. Bu konuda en büyük görevin sizlere düştüğünü daha önceki sayılarımızda duyurmuştuk.

Bayiilerinize ARAYIŞ'ın neden bulunmadığını mutlaka sorun. Ve az dergi alıyorsa aldığı dergi sayısını arttırması için bayiinizden ricada bulunun. Tüm bunlara karşın, bu isteğiniz yerine gelmiyorsa, o zaman bayiinin adı ile birlikte bize bildiriniz.

Bu konudaki ilginizden dolayı hepinize teşekkürü bir borç biliyoruz.

*
* *

Sayın okurlarımız, gelecek ARAYIŞ'larda yeniden birlikte olabilmek umuduyla, mutluluklar ve esenlikler diliyoruz.

Saygılarımızla...

DÜZELTME

Geçen sayımızda yayımlanan "İnsan Hakları Bildirisinde Yeni Bir Madde mi?" *başlıklı yazıda, (sayfa 23, sütun 1, satır 30-35) satır karışması sonucu şu yanlış olmuştur: düzeltir, özür dileriz.*

"Bu durumda, kişinin böyle bir değişikliğe izin vermesiyle o kişinin "dediği, Türkiye'nin de üye ülke olarak izin vermemesi ise, değişik olmayı isteme hakkıdır" biçiminde yayımlanan satırların doğrusu şöyledir:

"Bu durumda, kişinin böyle bir değişikliğe izin vermesiyle o kişinin "değişik olma hakkı"ndan söz edilir. İzin vermemesi ise değişik olmayı isteme hakkıdır.

HAK, ÖZGÜRLÜK VE GÜÇ

ARAYIŞ

MGK ile birlikte Kurucu Meclis'i oluşturan Danışma Meclisi andiçti, çalışmalarına başladı.

Arayış, Danışma Meclisi'yle ilgili görüşlerini ve kaygılarını daha önce sık sık belirtmişti. Bu görüşler ve kaygılar özetle şöyle:

Danışma Meclisi, halkoyuna dayalı olmayan bir yolla, aday olma–atanma yoluyla oluşmuştur. Bu bakımdan, halkoyuna sorumlu olmayan bir meclis olarak, bu sorumluluğun sağlayabileceği kendini–denetleme mekanizmasından yoksundur. Bu yüzden de, çeşitli görüşlerin çatışması sonucu karar oluşturma gibi demokratik bir karar mekanizmasına sahip olabilmesi güç olacaktır. Daha çok, görüş birleşmesiyle işleyen bir meclis olması beklenebilir. Böylece de, kararlarına, yaygın, tek bir 'genel' anlayışın hakim olması kolay olacaktır.

Ancak, Danışma Meclisi artık somut bir olgu olarak ortada bulunduğuna göre, şu anda önemli olan, salt eleştiride bulunmak değil, bu kurulun çalışmalarıyla ilgili bazı saptamalarda bulunabilmektedir. Danışma Meclisi içinde etkin olacak bir yaygın eğilimin oluşacağını düşündüğümüze göre de, bu eğilimin mümkün olduğu kadar çok yanlı görüşlerle beslenmesi önem taşıyor.

Danışma Meclisi çalışmalarına başlarken, Türkiye'nin yakın geçmişinde çektiği acılarla ilgili yaygın bir yorum, yeni Anayasanın belirlenmesinde ağırlık taşıyacak nitelikte görünüyor. Bu yorum şöyle diyor:

"Çektiğimiz acılar, 1961 Anayasasında hak ve özgürlüklerin fazla geniş tutulmasından ve yürütme erkinin fazla kısılmasından kaynaklanmıştır. Hak ve özgürlükler düzenlenirken, sınırları aşırı geniş tutulmuştur. Bu yüzden, hak ve özgürlükler bir yandan birbirlerini çiğner bir nitelik kazanmış, bir yandan da devleti tahrip etmiştir. Bu 'aşırı özgürlüklerin sonucu oluşan dernekleşme olgusuyla, içine siyasetin sızdığı güç birimleri oluşmuş, bunlar birbirlerine saldırır olmuş, giderek devletin gücüne el atmıştır. Öte yandan, yürütme erkini elinde tutması gereken gücün, büyük çapta başka erklere dağıtılması sonucu oluşan güçlerin ayırımı durumu, yürütmeyi etkisiz hale, devletin tahribine engel olamaz hale getirmiştir."

Kısaca, bu yoruma göre, *"1961 Anayasası, hak ve özgürlüklerin sınırları ve devletin gücü açılarından yetersiz kalmış ve giderek 12 Eylül'e varan duruma yol açmıştır."*

Dolayısıyla, yapılacak yeni Anayasa, *"bu sakıncaları giderici, yani, hakları ve özgürlükleri–* devleti tehlikeye düşürecek ölçüde genişlemelerine meydan vermeyecek biçimde*–sınırlayıcı devleti ve özellikle yürütme erkini de, mümkün olduğu kadar güçlü, kendini koruyabilecek biçimde donatan bir Anayasa olmalıdır."*

Bu yorumun, Türkiye'nin yakın geçmişi bakımından doğru bir *'teşhis'* olup olmadığını tartışmadan önce, sonuçlarına, yani, bu yoruma dayalı bir Anayasayla elde edilmek istenenlere bakmak gerekir.

Hak ve özgürlükler bakımından, Türkiye'de eskiden, belirli bir siyasal görüşün ortaya attığı bir deyimleme vardı: *"Özgürlükler, özgürlükleri yikmak için kullanılamaz"* denirdi. Bu deyimleme, hakların ve özgürlüklerin 'kötüye kullanılma' biçimlerine dikkat çeken bir düşünce sayılırdı.

Acaba hak ve özgürlükler 'kötü'ye kullanılabilir mi?

Bu soruya, saf demokrasi kuramı açısından olumsuz yanıt vermek zorundayız. Hak ve özgürlükler, gerçekten yerleşmiş ve etkin olduklarında, hem kendi çiğnenmelerine engel olucu, hem de özgür demokratik ortamı koruyucu biçimde gelişirler. Özerk ve bağımsız kurumlarda, toplumun başka kesimlerince, özellikle de siyasal iktidarca yönlendirilemeyen kurumlarda gerçekleşen çeşitli hak ve özgürlükler, içinde gerçekleştikleri toplumu öylesine dengeli bir biçimde belirlerler ki, ortaya çıkabilecek bir tehlikenin önlemi hemen bulunur ve tehlike giderilir. Çeşitli özerklik ve bağımsızlık biçimleriyle oluşmuş hukuk, çalışma, haberleşme, eğitim, v.b. kurumlarıyla donatılmış bir özgür demokratik ortam kadar güçlü bir düzen yoktur. Böyle bir düzen, 'astığı–astık, kestiği–kestik' diktatörlükten daha güçlü bir düzendir; çünkü her tek durumda yeniden karar verilmesini gerektiren diktatörlük dü-

zenine karşılık, böyle bir özgür düzen içinde, neyin nasıl yapılacağını belirleyen açık yasal kurallar bulunur. Bu kurallar da kendi kendilerine işleyen, kamuya açık demokratik mekanizmalarda yürürlüktedir. Bu mekanizmalar da bu kurallarıyla, her türlü tehlikeyi gidermeye yeterlidir.

Özgürlük 'aşırı' olamaz; olsa olsa 'eksik' olur. Haklar da, ya tam gerçekleşirler, ya da hiç yokturlar. Ve Özgürlükler ile haklar ne kadar yaygın ve çeşitli olurlarsa, içinde bulundukları ortamı o kadar güçlü, o kadar sağlıklı kılarlar.

Somut tarihsel olaylara, özellikle Türkiye'nin yakın geçmişine baktığımızda ise, ilk bakışta, hakların ve özgürlüklerin 'kötüye kullanıldığı' izlenimini veren durumlar görüyoruz. Bu da yukarıda söylediklerimizi çeler gibi görünüyor.

Oysa, bu açıdan ilk söylenmesi gereken, 1961 Anayasasında bulunan ve yasalarla düzenlenerek gerçekleştirilmesi gereken çeşitli hak ve özgürlüklerin hiçbir zaman gereği gibi gerçekleştirilmemiş olmasıdır: Hakların ve özgürlüklerin gerekleri, çoğunluk siyasal iktidarlarca yerine getirilmemiştir ki, onların tam ve eksiksiz gerçekleştiklerinde 'kötüye kullanıp kullanılmadığı'nı bilelim.

Örneğin, kötüye kullanıldığı söylenen sendikalaşma ve toplu sözleşme hakkı, çalışanların ancak bir kesimine, işçi sayılanlara tanınmıştır; bu yüzden, çalışmayı ilgilendiren hak ve özgürlükler bakımından sağlıklı bir denge kurulamamıştır.

Bunun karşıtı bir örnek, eğitim kurumlarından verilebilir: Özerk olan yüksek öğretim kurumları, kendi bütünlüklerini bir ölçüye kadar koruyabildikleri halde, özerk olmayan ve doğrudan siyasal iktidarın yönetim ve denetiminde bulunan eğitim kurumlarında terör çok daha ileri boyutlara ulaşmış, eğitim çok daha ileri ölçüde aksamıştır.

Bu örnek de şu önemli noktayı işaret ediyor: Türkiye'de hak ve özgürlüklerin kötüye kullanıldığı izleniminin doğmasına neden olan koşullar o nitelikte dir ki, bu koşullar içinde, hakları ve özgürlükleri kısmak ve özerklikleri ortadan kaldırmak yoluyla siyasal iktidarda yoğunlaştırılacak yetkiler, haklardan da özgürlüklerden de çok daha kolay kötüye kullanılabilir, bu kötüye kullanma da çok daha ciddi sonuçlar doğurur.

Kaldı ki, haklar ve özgürlükler gerçekten kötüye kullanılmış bile olsalar, onları kısmaktan ya da kaldırmaktan önce, *'kötüye kullanılma'* nedenlerini nesnel biçimde araştırmak ve öncelikle o nedenleri ortadan kaldırmaya çalışmak gerekir. Yoksa, karşıt bir duruma, Türkçede *"pireye kızıp yorgan yakmak"* denir...

Şimdi gelelim yürütme erkinin 'güçsüzlüğü'ne.

Toplam siyasal erkin *'bölüştürülmesi'* düşüncesi, salt, yürütmenin *'başını alıp gitmesi'* ne engel olu cu, onu denetleyici bir önlem değildir. Bundan öte, yürütme erkine konan kısıtlamaların asıl amacı, demokratik ortamın oluşmasına yöneliktir. Çünkü, bir toplumda insanların yaşamlarını ilgilendiren işlerin ancak bir bölümü yürütmeyle ilgilidir. Yürütme erki çok güçlü bir ülke, ne kadar başarılı olursa olsun, vatandaşların insanca yaşama koşullarını ancak bir kısmını gerçekleştirebilir; böyle bir durumda, örneğin yargı, haberleşme, eğitim gibi konularda, hakların gerçekleşmesi açısından; hatta, dolaysız olarak yürütmeyi ilgilendiren konularda bile, yetersiz kalınır. Buna iyi bir örnek, *"24 Ocak kararları"* diye bilinen ekonomik önlemlerdir: Kendi amaçları bakımından *'başarılı'* sayılabilecek bu önlemler, enflasyonun bir ölçüde düşmesi gibi bir sonuca ulaşmıştır. Gerçi; ama ne pahasına? Bu *'başarı'* ya, demokratik olmayan bir yol izleyerek, *'külfetleri'* geniş halk kesimlerinin omuzlarına yüklü, onların *'kemerlerini sıkan'* önlemlerle ulaşabilmiştir ancak. Bu da, alkışlanacak bir *'başarı'* olmasa gerek.

Toplum sorunlarının *'güçlü devlet'* yoluyla çözülebileceğini düşünmek, artık çağ–dışı kalmış bir anlayıştır. Yakın tarihte birçok güçlü, hem de olabildiğince güçlü devlet çıkmıştır dünya sahnesine; ama bunlar, kendi vatandaşlarına baskı, başka ülkeler vatandaşlarına da kandan başka birşey sağlamamışlar, sahneden çabucak inmişler, çoğunlukla da zorla indirilmişlerdir. II. Dünya Savaşından sonra kurulan özgürlükçü sosyal hukuk düzenleri ise, *'merkezi otorite'* leri büyük çapta dağıtıldığı halde, yürütme erkleri binbir güçlük içinde çırpındığı halde, geniş özgürlüklerle donanmış ortamlarında, vatandaşlarına daha insanca bir yaşamın yollarını açabilmişlerdir.

Gerçekten güçlü tek düzen olan demokrasi, gücünü, gerçekleştirebildiği haklardan ve özgürlüklerden alabilir ancak; hakları ve özgürlükleri kısmak, demokrasiyi güçsüzleştirmektir.

Çünkü insan dünyasında en büyük güç kaynakları haklardır, özgürlüklerdir. •

SALIDAN SALIYA

Türkiye

*** EVREN, DÜNYANIN 3.'ÜNCÜ BÜYÜK BARAJININ TEMELİNİ ATTI.** *1992 yılında tamamlanacak olan Atatürk Barajı yılda üreteceği 9 milyar kilovatsaat elektrik enerjisi ile Pakistan'daki Tarbelo ve Amerika'daki Forabeck dolgu barajlarından sonra dünyanın en büyük üçüncü barajı olacak.*

*** 2–7 KASIM TARİHLERİ ARASINDA İZMİR'DE TOPLANACAK OLAN 2'NCİ TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ'NE IMF'NİN DE İZLEYİCİ OLARAK KATILACAĞI AÇIKLANDI.** *İlki 58 yıl önce Atatürk tarafından İzmir'de düzenlenen İktisat Kongresi'nin devlet kongresi şeklinde olacağı ve açılış ve kapanışını Devlet Başkanı Orgeneral Evren'in yapacağı bildirildi.*

*** ULUSU: "MAAŞ VE ÜCRETLER YÜZDE 25 ENFLASYONA GÖRE AYARLANACAK" DEDİ.** *Kömür madenlerinin devletleştirilmesi konusuna da değinen Ulusu, "Vatandaşı kömürsüz bırakmak, üretimi azaltmak için kömür yataklarında bazı ayakoyunları oynanıyor. Böyle oyunlara girişenlerin kafalarını ezeriz" dedi.*

*** YIL SONUNA KADAR YENİLENECEK SÖZLEŞMELERDE KİRA ARTIŞI YÜZDE 30'U GEÇEMEYECEK. YARGITAY'IN KARARINA GÖRE, TOPTAN EŞYA ENDEKSLERİNDE HER YIL OLUŞAN ARTIŞLARIN KİRAYA YANSIYAN BÖLÜMLERİ DİKKATE ALINACAK.**

*** PROFİLO'NUN 400 KADAR İŞÇİSİ DE İŞSİZLER ORDUSUNA KATILDI.** *İşçi temsilcileri, "işveren bizi nakil yoluyla zor duruma düşürmüştür. Profilo'nun İstanbul'da Pelmak, Proteksan, Prosan, Proser, Batel gibi birçok işyeri vardır. Yetkililer iş mevsiminin başladığı bu mevsimde bize çıkış vermek yerine bu işyerlerinden birine yerleştirmiş olsa daha insancıl davranmış olurdu" dedi.*

*** ÖZEL SEKTÖR SÜT MAMÜLLERİNE ZAM YAPILDI.** *Yeni yapılan fiyat ayarlamasına göre bir kiloluk tereyağının fiyatı 560 liradan 640 liraya yükseldi. 800 gramlık yoğutların fiyatı 75 liradan 90 liraya, 400 gramlık yoğurtların fiyatı da 40 liradan 50 liraya çıkarıldı.*

*** TV FİYATLARINA 1 KASIM 1981 TARİHİNDEN İTİBAREN GEÇERLİ OLMAK ÜZERE YÜZDE 10 ZAM YAPILDIĞI AÇIKLANDI.** *Zam kararının, National, Philips, Telra ve Beko firmaları yetkililerinin katıldıkları toplantıda alındığı belirtildi.*

*** KİT'LERLE İLGİLİ YASA TASARISI HAZIRLANDI.** *Tasarıda kuruluşların, "devlet anonim şirketlerine" dönüştürülmesi öngörülecek ve tasarıda yer alan hükümlere göre devlet anonim şirketlerinde devletin payı en az yüzde 51 olacak, bu payın yüzde 51'in altına düşürülmesi için özel bir yasa çıkarılması gerekecek.*

*** KOÇ HOLDİNG DE BANKERLİK YAPMAK İÇİN İZİN ALDI.** *Maliye Bakanlığı listesinde Koç Holding'in yanısıra Eczacıbaşı Yatırım Holding, Oyak Yatırım Holding, ve Transtürk Holding'in kontrolündeki Meban da yer alıyor.*

*** SOSYAL GÜVENLİK BAKANI SADIK ŞİDE: "DEVLET KATKISI BULUNMAZSA SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARININ AÇIKLARI DAHA DA BÜYÜYECEK DEDİ VE YURT DIŞINDA ÇALIŞAN İŞÇİLERİMİZ EMEKLİLİKLERİYLE İLGİLİ 2147 SAYILI KANUNUN İHYA EDİLMESİNİ İSTEMEKTEDİRLER" DEDİ.**

*** MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI GENEL SEKRETERİ İSTİFA ETTİ.** *Personel ve Atama Müdürü Yılmaz'da görevinden alındı.*

9.'UNCU KOLORDU VE SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI 1 NOLU ASKERİ MAHKEME SAVCISI AĞCA OLAYININ ANKARA'DAKİ MHP VE YAN KURULUŞLARI DAVASI İLE BİRLEŞTİRİLMESİNİ İSTEDİ.

Dünya

*** ROMA BÜYÜKELÇİLİĞİMİZDE GÖREVLİ İKİNCİ KATİP GÖKBERK ERGENEKON, ROMA'DA ERMENİ SALDIRISINA UĞRADI.** *Roma polisi yetkilileri, Ergenekon'un açtığı ateş sonucu suikast teşebbüsünde bulunan saldırganın da yaralanmış olabileceğini bildiriyor.*

*** AVRUPA PARLAMENTOSU, SİYASİ KOMİSYONU TÜRKİYE RAPORTÖRÜ VON HASSEL'İN RAPORUNU GÖRÜŞTÜKTEN SONRA, KENDİSİNİ "DAHA GÜNCEL BİR RAPOR" HAZIRLAMA GÖREVİYLE YENİDEN TÜRKİYE'YE GÖNDERMEYE KARAR VERDİ.**

*** AVRUPA PARLAMENTOSU BÜTÇE KOMİSYONU TÜRKİYE'YE YAPILAN YARDIMDAN 90 MİLYON KISINTI YAPTI.**

*** FAS UÇAKLARI, POLİSARIO GERİLLALARININ MEVZİLERİNİ BOMBALADI.** *Güney Bölgesi Komutanı General Ahmed Dlimi, Fas uçaklarının, Motiranya topraklarının 15 Km kadar içlerine girdiğini söyledi.*

*** AMERİKA EN BÜYÜK ASKERİ YARDIMI İSRAİL'E YAPTI.** *Amerikan Senatosu İsrail'e 785 milyon Türkiye'ye ise 300 milyon dolarlık ekonomik yardımı onayladı.*

*** İNGİLTERE'DE ARA SEÇİMİNİ LİBERAL SOSYAL DEMOKRAT İTTİFAKI KAZANDI.** *Öte yandan Liberal Parti ile Sosyal Demokrat Parti'nin 1984'te yapılması beklenen genel seçimlerdeki işbirliğinin biçimi açıklandı.*

*** KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ BAŞKANI RAUF DENKTAŞ, KIBRIS SORUNUNUN ANDREAS PAPANDREU'NUN BABASI YORGO PAPANDREU ZAMANINDA YARATILDIĞINI SÖYLEDİ.**

*** PAPANDREU KIBRIS TÜRK İŞLERİNİN BAŞINA AZILI BİR EOKA'CIYI GETİRDİ.** *Yunanistan Başbakanı Papandreu, yeni hükümetin Dışişlerine bağlı, Kıbrıs ve Türk İşleri Müşavirliğine Andreas Hrıstodulldes adında azılı bir EOKA'cı olan Kıbrıslı bir Rum'u getirdi.*

*** ABD SAVUNMA BAKANI CASPAR WEINBERGER, "REAGAN'IN SÖZLERİ YANLIŞ ANLAŞILDI" DEDİ.**

DUYGUSALLIK YERİNE AKILCI ÇÖZÜM

DIŞA bağımlılık ya da dış kaynaklara bağımlılık, geride bıraktığımız dönemlerin sık sık gündeme gelen önemli sorunlarından biriydi. Ne var ki, o sıralar dış ödeme açıkları, son yıllarda olduğu gibi henüz büyük boyutlara ulaşmamış olduğundan birçok çevreler sorunu, sanki ideolojik bir konuymuş gibi, sanki soyut ve kuramsal bir olguymuş gibi ele aldılar. Hatta sorunu gündeme getirenlerin suçlandığı oldu.

Hani "Türk'ün aklı gözündedir" derler ya. Ne zaman ki, dış ödeme açıkları büyüdü, dış ödeme güçlükleri gözle görülür hale geldi ve dış destek gereksinmesi yaşamsal bir önem kazandı, o zaman dış kaynaklara bağımlılığın ne demek olduğu az çok anlaşılır olmaya başladı.

Denebilir ki, pek soyutmuş gibi, pek kuramsalmış gibi gözüken bu kavram, önce, Uluslararası Para Fonu ile olan ilişkilerde somutlaşıverdi. Türkiye, dış ödemeler alanında göreli olarak güçlü olduğu dönemlerde pek geçerli görmediği IMF reçetesini, o reçetedeki acı ilaçları, 24 Ocak kararlarıyla hem de istenen dozu da aşarak uygulamaya koydu.

Böylece IMF meşhur yeşil ışığını yaktı ama, bu kez de uluslararası bankacılık sistemi bunu yeterli görmedi. Uluslararası özel bankalar dış borçlar konusunda gelişme sürecindeki ülkelere akıl satmakla tanınmış belli yabancı firmaların yeşil ışığı olmadan borç vermeyiz demeye başladılar. Geçtiğimiz Eylül ayı içinde Türkiye buna da razı oldu. Merkez Bankası söz konusu firmalarla gerekli anlaşmayı yaptı.

Bu firmalar ne yapacak dersiniz. Danışmanlık adı altında Türk ekonomisini, Türk maliyesini, Türk Merkez Bankasını yakından inceleyip, dışarıdaki bankalara, Türklerin verdiği bilgiler, rakamlar doğrudur diyecekler. Yani uluslararası bankacılık sistemin Türkiye'deki gözü, kulağı olacaklar. Acı ama gerçek.

Öte yandan, devletten devlete resmi yardımlar konusunda da kimi ülkelerin taahhüt ettikleri yardımları vermekte zaman zaman ayak sürçtükleri görülüyor. Kimi ekonomi politikalarını, kimi dış politikayı kimi iç politikayı beğenmiyor.

Bu durum, kuşkusuz, yarattığı öteki sakıncalar bir yana, ulusal onurumuzu yaralıyor. Ulusça sinirleniyor, sinirlendikçe hırçınlaşıyoruz. Hırçınlaştıkça hem yalnızlığımız artıyor hem de ayrımsamadan daha bağımlı hale geliyoruz.

Bu duygusallığın yerine akılcı çözümler arama yolu

tutulursa; serbest piyasa mekanizmasının aksaklıkları planlı müdahalelerle giderilirse; böyle bir planlı yaklaşım içinde, döviz tüketip gereksiz lüks mal üreten bir yapıdan, ulusal kaynaklar kullanarak temel gereksinme malları üreten bir yapıya geçilirse; bunalımın yükü toplumun tüm kesimlerine hakça dağıtılırsa; kendi yağımızla kavrulmayı, ulusça özveride bulunmayı gerçekleştirebilirsek, bireylerin ve toplumun önünde gelişmeyi önleyen engeller kaldırılırsa, dışa bağımlılıktan da, bunalımdan da kurtulma olasıdır diyoruz. ●

REKLAM KABUL ETMEYEN BİR FİRMA

GEÇTİĞİMİZ son bir-iki ay içinde Türk ekonomisine ilişkin çeşitli değerlendirmelere tanık olduk.

Yayın yaşamlarını aldıkları ilanlarla reklamlarla sürdürdükleri bilinen kimi yabancı dergiler, belli bankalarımızın ve firmalarımızın reklamlarıyla birlikte Türk ekonomisi hakkında olumlu yazılar yayınladılar ve özellikle Özal'a övgüler düzdüler.

O arada reklam kabul etmeyen büyük bir firma, Profesör Neumark Türkiye'ye geldi ve ekonomik duruma ilişkin değerlendirmeler yaptı.

1900 yılında Almanya'da doğan Profesör Neumark, Frankfurt Üniversitesinde öğretim üyesi iken Hitler döneminde, 1933 yılında Almanya'dan çıkarıldı. Bunun üzerine, üniversite reformuna katkıda bulunmak için Türkiye'ye çağrıldı. 1933 yılından 1952 yılına dek ülkemizde kalan Profesör Neumark, İstanbul İktisat Fakültesinin kurulup gelişmesine, gelir vergisi yasasının hazırlanmasına ve iktisat biliminin ülkemizde ilerlemesine katkıda bulundu.

Türk Alman Kültür Enstitüsü'nın çağrılısı olarak ülkemize gelen Neumark, sanki Özal'a kastı varmış gibi, genellikle onun söylediklerinin tersini söyledi.

Örneğin, Özal, enflasyon yüzde kırkın altına düştü, diyordu. Neumark, "Bugün Türkiye'de enflasyonun yüzde 40-45 olduğu söyleniyorsa da benim tahminlerine göre, yüzde 50-55 civarında bir enflasyon vardır" deyiverdi.

Özal, enflasyon oranının yavaşlamasını büyük bir başarı olarak gösterirken, Neumark, "işsizliği arttırarak enflasyonu geriletmek başarı değildir" diyerek Özal'ın bu →

başarısını küçümseyiverdi.

Özal, 1983'de kimsenin yardımına muhtaç olmayız derken, Neumark "Türkiye'nin bugün yardımsız ayakta durabilmesi güçtür" görüşünü ileri sürerek adeta Özal'ı bu konuda da yalanladı.

Özal parasal önlemlerin erdeminden söz ederken, ünlü Neumark, "İnkişaf (gelişme) halindeki bir ülkede monetarist (parasal) tedbirler uygulanırken daha dikkatli olunmalıdır. Sadece parasal tedbirler, ters neticeler verebilir" diye kibar bir uyarıda bulundu.

Özal'ın büyük umutlar bağladığı yabancı sermaye konusunda da "...yabancı yatırımcıların Türkiye'yi bu yıl da yatırım için seçmeleri için henüz vakit çok erkendir Her şeyden önce Türk ekonomisi içindeki ekonomik sorunlar giderilmelidir" görüşünü savunan Neumark, yabancı sermayeye bağlanan umutları da kırıverdi.

Neumark'ın söyledikleri, belki bilinen şeylerdi. En azından Arayış'ın sık sık değindiği konulardı. O nedenle pek yeni, pek ilginç olmayabilirdi.

Ama, reklam kabul etmeyen büyük bir firma olarak, Neumark'ın Türk ekonomisine ve Özal'ın politikalarına bakış açısı ilginç. •

NOBEL VE FREİDMANCILAR

NOBEL, 1833 ile 1896 yılları arasında yaşamış ve dinamiti icad etmiş İsveçli bir sanayicidir. Yazın alanında ve çeşitli bilim dallarında başarılı çalışmalar yapmış kişilere dağıtılan ve kendi adıyla anılan "Nobel" ödülünün de kurucusudur.

Nobel iktisat ödülünü, bu yıl, ABD'li bir iktisat profesörü, Jim Tobin kazandı. 63 yaşında ve Yale Üniversitesinde öğretim üyesi olan Tobin, ünlü Friedman'ın görüşlerine karşı olmakla tanınır.

Özellikle, son on yıldır Friedman'ı didik didik eden Tobin, ekonomiyi durgunluktan kurtarmak için Friedman'ın önerdiği gibi kamu harcamalarını kısmak değil, tam aksine arttırmak gerektiğini savunur.

Enflasyonla savaşım konusunda da Friedman'ın ve Friedmancıların dediği gibi yalnız para politikasına güvenilirse, para sunumunu kısmaktan ibaret olan bu politikanın hiç de beklenmeyen sonuçlar vereceği görüşündedir.

Geçtiğimiz yıl İngiltere'de bir parlamento komisyonunda Demir Bayan Thatcher'in Friedmancı politikalarını şiddetle eleştiren Tobin, özetle, bu politikalar enflasyonu azaltmayacak: ama, yatırımları duralatması nedeniyle ağır bir fatura getirecek, demişti. Nitekim şimdi Thatcher ve İngiliz ekonomisi faturayı ödemeye başlamış bulunuyor.

Ilımlı ve alçakgönüllü olarak tanınan Tobin, 1962-1963 yıllarında o zamanın ABD Başkanı Kennedy'nin ekonomik danışmanlar kurulunun üyesiydi. Başkan Kennedy'nin, Tobin'i kurul üyeliğine çağırmak için telefonla aradığından, ondan aldığı ve ona verdiği yanıt, hoş bir öykü olarak hala anılardadır. Profesör, Başkan'a, "ben mütevazi bir öğretim üyesiyim ve fildişi kuledeki iktisatçıyım" demiş ve Başkan da "ne fark eder. Nasıl olsa fildişi kuledeki bir başkan için çalışacaksınız" karşılığını vermişti.

Türk kamuoyunun pek tanımadığı bir ABD'li iktisatçının Nobel Ödülüne değer görülmesi o denli önemli olmayabilir. Ama, toprağı bol olsun Nobel'in yattığı yerden, Friedman'ın ve Friedmancıların neden oldukları çıkmazları keşif etmesi önemlidir. Hatta dinamiti icad etmesi kadar önemlidir. •

PAPANDREU HÜKÜMETİ GÖREVE BAŞLADI

YUNANİSTAN'ın ilk sosyalist hükümeti 21 Ekim günü yemin ederek göreve başladı. Yemin töreninden hemen sonra kabinesini toplayan Başbakan Papandreu, bakanlarına genel ilkeleri konusunda bir konuşma yaptı. Yeni Yunan Başbakanı, bu konuşmasında, Yunan halkının her şeyden önce "kişisel ahlak ve içtenlik" beklediğini, bu yüzden "gerçek ne kadar acı olursa olsun" hükümetinin halka doğruyu söyleyeceğini belirtti. Bu ilk toplantının hemen ardından, yeni kabine üyeleri, eski bakanlardan görevi devralmak üzere bakanlıklarına gittiler. →

Başbakan Papandreu'nun Savunma Bakanlığı'nı da üstlendiği yeni hükümette yer alan tüm bakanlar, PASOK Merkez Komitesi üyeleri arasından seçilen kimseler. Dışişleri Bakanlığı'na getirilen 62 yaşındaki Ioannis Haralambopoulos, PASOK'un kuruluşundan, 1974'ten bu yana milletvekilliği görevini yürütüyordu. Harambopoulos'un mesleği mühendislik ve kendisi aynı zamanda emekli bir subay. Yeni Dışişleri Bakanı, ayrıca, bir yıla yakın bir zamandır Yunanistan'ı Avrupa Parlamentosu'nda temsil eden milletvekillerinden biri.

Yeni Yunan Hükümeti'nde yer alan bakanlardan Lazaris'in, aynı zamanda Papandreu'nun en yakın siyaset planlama danışmanı olduğu da alınan bilgiler arasında. Ekonomik Eşgüdüm Bakanı olarak sosyalist hükümete giren 60 yaşındaki Apostolos Lazaris bir iktisat profesörü.

PASOK listesinden milletvekili olan 55 yaşındaki film yıldızı Melina Mercouri de yeni hükümette görev alanlardan. Bayan Mercouri, sosyalist hükümette Bilim ve Kültür Bakanlığı'nı yürütecek.

1967'den, 1974 Temmuz'undaki Kıbrıs Barış Harekatına dek Yunanistan'ın bir albaylar cuntasının yönetimi altında kalmış bulunması, Başbakan Papandreu'nun

Savunma Bakanlığı'nı da üstlenmesinin ve bu "nazik" görevi başbakanlıkla birlikte yürütmeye karar vermesinin önemli bir nedeni olarak gösteriliyor. Papandreu hükümeti, Yunanistan'ın ilk sosyalist hükümeti olarak göreve başlıyor.

Yeni Yunan Başbakanı, görevi devraldıktan hemen sonra verdiği demeçlerle önemli konulara değindi. İlk demeçlerinden birinde ülkesindeki Amerikan üslerinin kapatılacağını açıklayan Papandreu'nun Amerika ve NATO'ya ilişkin politikası, bundan sonraki gelişmelerle belirginlik kazanacağa benziyor.

Yeni Yunan hükümetinin Türkiye'yi yakından ilgilendirecek olan bir yönü de, Kıbrıs konusunda takınacağı tutumla ilgili. İlk demeçlerinden birinde Kıbrıs'tan "tüm yabancı güçlerin" çekilmesi gerektiğini ileri süren Yunan Başbakanı, yönetiminin ilk haftası içinde, ayrıca Kıbrıs Rum temsilcileriyle de görüştü. Papandreu ve Dışişleri Bakanı Haralambopoulos, Kıbrıs Rum yönetimi lideri Spiros Kipriyanu ve Kıbrıs Rum Yönetimi Dışişleri Bakanı Nikoz Rolandis'in yanı sıra Toplumlararası Görüşmelerdeki Rum görüşmeci Ionnidis'in de katıldığı bir dizi görüşme yaptılar.

Bu görüşmelerin sonucu henüz açıklanmamakla birlikte, yeni Yunan hükümetinin Kıbrıs konusunda yeni bir tutum saptaması içine girdiği açığa çıkıyor. 1981 yılı içinde Kıbrıs'a gidebileceğini umduğunu söyleyen ve bu konuda Kıbrıs Rum yöneticilerinden çağrı aldığını bildiren Papandreu'nun, bu konuyla yakından ilgilenmeye başladığı açık. Ancak, umalım ki, yeni Yunan sorumluları, Kıbrıs'ta iki topluluğun uzlaşması temeli üzerine kurulacak hakça bir çözümün sağlanabilmesi için başlıca yöntem olan "toplumlararası görüşmeler"i aksatacak, kesintiye uğratacak girişim ve tutumlardan kaçınsınlar. ●

CUMHURİYET VE ÖZGÜRLÜK

MEHMET ERDÜL

"Yüksek Başkanlığa,

Türkiye Devleti'nin karşısında bulunduğu güç ve önemli iç ve dış işlerini kolaylıkla sonuçlandırabilmesi için çok güçlü ve Meclis'in tam güvenini kazanmış bir bakanlar kuruluna kesin gereksinme bulunduğu kanısındayız. Bunun için, Yüksek Meclis'in her bakımdan güvenine ve yardımına dayanan bir bakanlar kurulunun kurulmasına hizmet etmek amacıyla çekildiğimizi üstün saygılarla bilginize sunarız efendim."

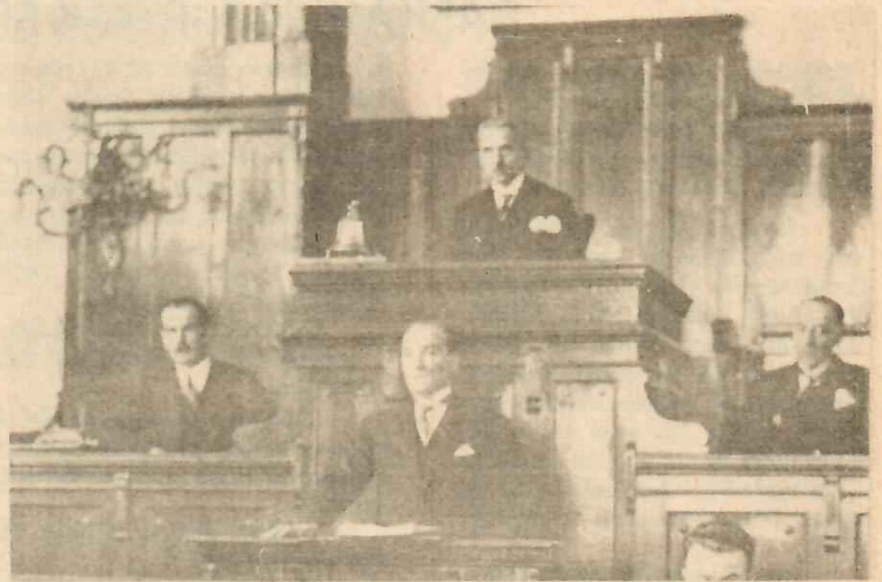
BAKANLAR Kurulu'nun 27 Ekim 1923 Cumartesi günü Parti Genel Başkanlığı aracılığı ile Meclis Başkanlığına sunduğu çekilme yazısıdır bu.

Mustafa Kemal, Meclis'te "**gizli ve muhalif, bir grup bulunduğunu sezmiş, Meclis çalışmalarında duyguların hakim olduğunu**" görmüştür. Atatürk'e göre; iktidar tutkusu olan bu grubu Hükümet kurmakla büsbütün serbest bırakmak gerekmektedir. 25 Ekim 1923 günü yapılan toplantıda mevcut Hükümetin çekilerek, Meclisi aldatmaya çalışan ve iktidar hırsına bürünmüş, Hükümet kurmasına olanak sağlanması, Hükümet kurmayı başarabilmesi halinde de, yönetim biçiminin ve yönetimdeki becerisinin bir süre izlenmesine karar verilmişti. Kurulacak Hükümet ülkeyi yönetmede sapma ya da güçsüzlük gösterirse, bunu Meclis'de açıklayarak soruna köklü bir çözüm bulunması düşünülmüştü.

Meclis'te görüşmeler 28 Ekim günü geç vakitlere kadar sürmüş, ancak soruna bir çözüm bulunamamıştı. Hiçbir grup Meclis'e kabul olunabilecek ve kamuoyunca iyi karşılanacak adları içeren bir liste saptayamamıştı.

Çankaya'ya gitmek üzere Meclis'ten ayrılan Mustafa Kemal, İsmet Paşa ile Kazım Paşa'ya ve Fethi Beye birlikte Çankaya'ya gelmelerini söyler. Kendisi ile görüşmek üzere Ankara'da bulunan ve Meclis koridorlarında beklemekte olan Kemalettin Sami ve Halit Paşaların da yemeğe çağırılmalarını Milli Savunma Bakanı Kazım Paşa'dan ister. Çankaya'ya varıldığında beklemekte olan Rize Milletvekili Fuat ve Afyon Milletvekili Ruşen Eşref Bey'leri de yemeğe davet eden Mustafa Kemal, Meclis'teki karışıklığı gider- "**Yarın Cumhuriyet ilan edeceğiz**".

Öneri benimsenmiştir. Yemeğin bitiminden sonra izlenecek yöntem saptanır ve misafirler dağılırlar. Yalnız İsmet Paşa kalır Çankaya'da. Birlikte bir yasa tasarısı hazırlarlar. Bu tasarıda, 20 Ocak 1921 günlü Anayasa'nın Devlet biçimini saptayan maddelerin değiştirilmesi önerilmektedir. Birinci Maddenin sonuna:

"**Türkiye Devleti'nin hükümet biçimi Cumhuriyettir**" cümlesi eklenir.

Üçüncü maddenin "**Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisince yönetilir. Meclis, Hükümetin türlü yönetim kollarını bakanlar aracılığıyla yönetir**" şeklinde değiştirilmesi önerilmektedir.

Bunlar dışında Anayasa'nın temel maddelerinden olan 8 ve 9'uncu maddelere açıklık getirecek öneriler hazırlanır.

29 Ekim'de gün boyunca süren Meclis tartışmaları sonunda Anayasa değişiklik tasarısı oya sunulur.

Saat akşamın altısını göstermektedir.

Milletvekillerinden büyük bir çoğunluğu "**Yaşasın Cumhuriyet**" diyerek yasayı kabul ettiler. Artık, Türkiye Devletinin yönetim şekli Cumhuriyet olmuştur.

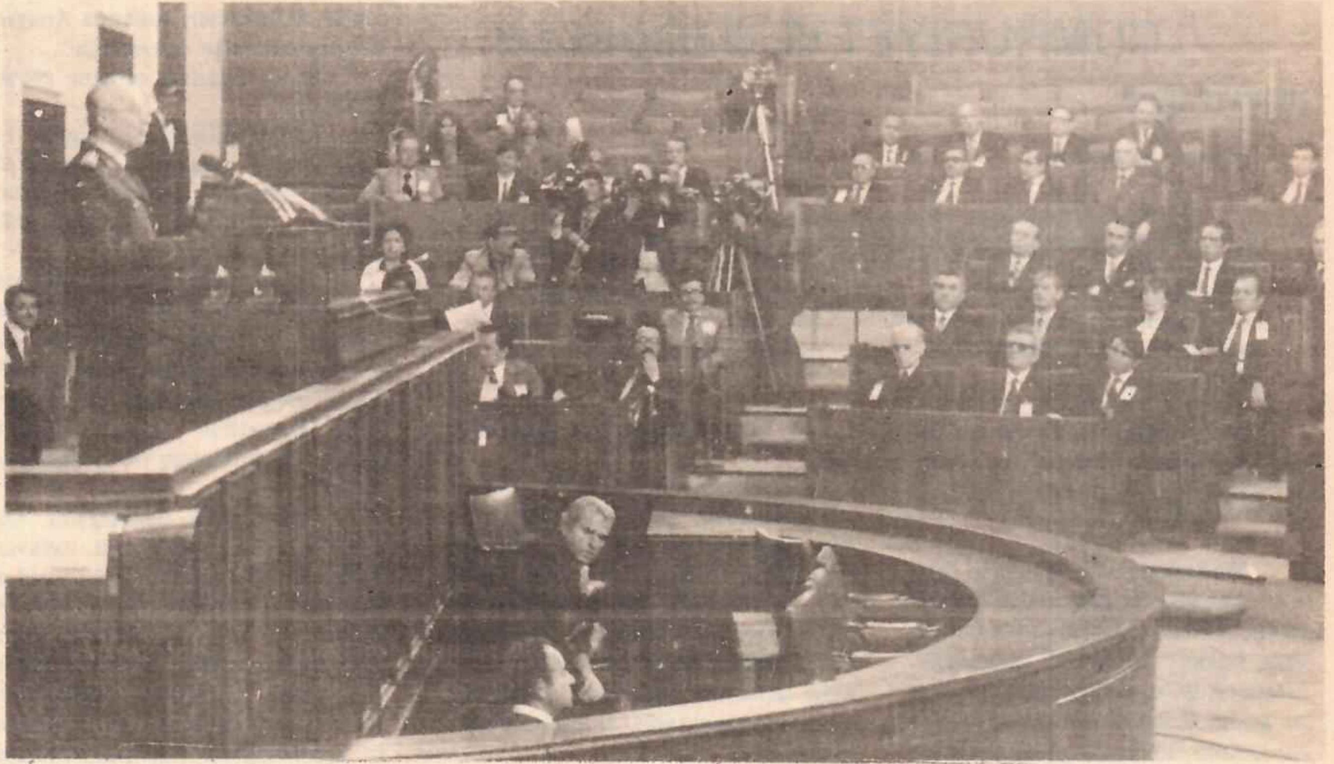
Yurttaşların oylarıyla, eşit hak, kısıntısız düşünce ve anlatım özgürlüğüyle ve geniş örgütlenme olanaklarıyla ülke yönetimine giderek artan ölçüde katıldığı bir sistem, Türk Devletinin yönetim biçimi olarak benimsenmiş ve yasalaştırılmıştır.

Çok partili demokratik rejimin oluşmasını sağlayacak, herkesin haklarının ve özgürlüklerinin yasal ve kuramsal güvenceye dayandığı bir sistem Devletin yönetim biçimi olarak benimsenmiştir.

İnsan kişiliğinin, düşüncesinin ve kavrayışının, insan yeteneklerinin ve yaratıcılığının engelsiz ve sürekli gelişebilmesi için başta gelen koşul olan özgürlükleri yasal güvence alan bir sistem, Cumhuriyet, Türk Devletinin yönetim biçimi olmuştur, 29 Ekim'de.

Bu yönetim biçiminin sürdürülmesi ve korunması için Mustafa Kemal Atatürk'ün şu sözlerini akıldan çıkarmamak yeterlidir:

"**Ey yükselen yeni kuşak! Gelecek sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve sürdürecek olan sizlersiniz.**"

BAŞKANLIĞA IRMAK SEÇİLDİ.

23 Ekim 1981 Danışma Meclisi açıldı ve üyeleri and içtiler.

27 Ekim 1981. Danışma Meclisi üç günlük aradan sonra toplanarak Başkanlık Divanı'nı oluşturdu.

Danışma Meclisi Başkanlığına eski Başbakanlardan Prof. Dr. Sadi Irmak seçildi. Asker kökenli üyelerin Başkanlığa önerdiği Prof. Mustafa Aysan'ın 1'inci Turda 57, ikinci turda yine 57 oy aldığı secimlere Namık Kemal Yolga'da başkan adayı olarak katıldı ve 1'nci turda 50, 2'nci turda ise 34 oy aldı. Irmak ise 1'nci turda 57, 2'nci turda ise 67 oy alarak Divan Başkanlığı'na seçilmiş oldu.

Danışma Meclisi üyeleri arasından 2 Başkanvekili, 4 Katip ve 2 idareci üye de seçilerek Başkanlık Divanı tamamlandı.

28 Ekim 1981 günü de çalışmalarını sürdüren Danışma Meclisi "İç tüzük komisyonu'nu" seçti.

Üç günlük çalışmasını kısaca özetlediğimiz Danışma Meclisi, Milli Güvenlik Konseyi tarafından çıkarılan 2485 sayılı Kurucu Meclis hakkındaki kanun hükümlerine uygun olarak seçildi. 160 üyeden oluşan Danışma Meclisi 23 Ekim 1981 günü açıldı ve "AND" içme nedeniyle toplandı ve üyeler ilk kez biraraya geldi. Saat 9.30'da üyeler Genel Kurul Salonu'ndaki yerlerini aldılar. Aynı anda davetliler kendilerine ayrılan locaya yerleşmeye başladılar. Başkanlık Divanı'nın kürsüdeki yerlerini almasından sonra, Milli Güvenlik Konseyi Üyeleri ve Başbakan, Devlet Başkanlığı locası'na geldiler.

Saat tam 10'da Devlet Başkanı Orgeneral Evren Genel Kurul Salonu'na girdi.

Gazeteler, Danışma Meclisi'nin açılışı ile ilgili gelişmeleri okuyucularına, kamuoyuna şu başlıklarla duyurdular.

"Kapılar açılıyor. Kurucu Meclis Göreve başlıyor"

"Yeni Dönem Başlıyor"

"Danışma Meclisi Bugün Açılıyor"

"Demokrasi için yemin günü"

Açılıştan bir gün sonra ise aynı gazetelerin başlıkları şöyleydi.

"Artık Meclisimiz var"

"Meclis görev başında"

"Anayasa Halkoyuna sunulacak"

"Anayasa için hiçbir ön tasarı mevcut değil"

"Parti enflasyonuna artık son verilmeli"

Görüldüğü gibi, Danışma Meclisi'nin açılışı ile birlikte gündeme gelen en önemli konu Anayasa yapımı. Devlet Başkanı Evren de konuşmasında buna özel bir yer ayırdı ve, **"Anayasa konusunda hazırlanmış hiç bir öntasarının mevcut olmadığını, Danışma Meclisi'ne bu konuda herhangi bir kişi veya kurumun telkinde—baskıda bulunmasının sözkonusu olamıyacağını"** söyledi. Bu sözlerini üstüne basarak okuyan Devlet Başkanı, hazırlanacak Anayasa'nın neleri göz önünde bulundurması gerektiği konusunda şu noktalara dikkat çekti:

"Kişi hak ve özgürlüklerini hudutsuz olarak genişletip koruyalım derken; Devletin de bekası için birtakım hak ve yükümlülükleri olduğunu, kişi özgürlüğü uğruna Devleti güçsüz, birşey yapamaz duruma getirmeye de hakkımız olmadığını, Devletin Dernekler vasıtasıyla idare edilen zavallı bir kuruluş haline getirilemeyeceğini, yargının yönetimi, yönetiminin yargıyı köstekler durumda olamayacağını Devletin başı olan makamın bir protokol makamı görünümünde bırakılamayacağını, kararnameleri imza ile mükellef bir makam olamayacağını, Devletin 6 ay gibi Cumhurbaşkansız bırakılamayacağını, Parlamentonun aylar ve aylarca hiçbir

→

yasama ve murakabe görevini yapamaz duruma getirilemeyeceğini, ülkenin sokaklarında hergün miting ve gösteri yapmak suretiyle vatandaşların iş ve güçlerine mani olunamayacağını, Memleketimizde komünizme veya dini esaslara dayalı parti kurulamayacağına göre, bazı gün ve bayramları istismar ederek, bu rejimlerde olduğu gibi gösteri ve mitingler düzenlenemeyeceğini, kısaca kişi hak ve özgürlüklerinin hudutsuz olamayacağını da hatırdan çıkarmamamız gerektiğini vurgulamak isterim."

Devlet Başkanı'nın 12 Eylül öncesinin koşullarını da sözkonusu ederek yaptığı bu hatırlatmayı gözönünde tutacak olan Danışma Meclisi, **"en geç bir ay içinde kendi üyeleri arasından seçeceği 15 kişiden oluşan Anayasa Komisyonu tarafından tam bir bağımsızlık içinde, milli ihtiyaç ve gerçekler ışığında yapacağı araştırmalar sonunda Anayasa taslağını hazırlayacaktır."** Ortaya çıkarılan metin Danışma Meclisi Genel Kurulu tarafından kabul edilecek ve Milli Güvenlik Konseyi tarafından son şekli verildikten sonra Halkoyuna sunulacaktır. Anayasayı siyasi partiler ve seçim yasasının izlemesi planlanmış durumdadır.

Devlet Başkanı'nın konuşması ve and içme ile görevine başlayan Danışma Meclisi, verilen önergelerle ilk oturumunu kapadı.

406 gün aradan sonra TBMM'nde ilk önergeyi Hilmi Sabuncu verdi. **"Yüce Ordumuza ve şanlı Türk Silahlı Kuvvetleri'ne şükranlarımızın arz edilmesini"** isteyen bu ilk önergeyi, Fuat Azgür, Azmi Eryılmaz, Abbas Ökçe, Süleyman Sırrı'nın imzalarını taşıyan ikincisi ve Zeki Tuğ, Lütfullah Tosyalı, Tandoğan Tokgöz, Cavidan Tercan, Mehmet Alı Sökeli, Turgut Tan, İbrahim Şenocak, İsmail Şengün Hayrullah Seçkin, Paşa Sarıoğlu, Ragıp Tartan, Avni Şahin, Lami Süngü, Dündar Soyer ve Ahmet Sarp'ın imzaladığı aynı içerikte üçüncü bir önerge izledi.

Divan başkanı Irmak aynı anlamdaki bu önergeleri topluca oylattı ve Danışma Meclisi **"Ülkemizde güvenlik ortamının sağlanması ve demokrasiye ilk adımın atılması için imkân sağlayan başta Sayın Devlet Başkanı olmak üzere MGK üyeleri ve Türk Silahlı Kuvvetleri'ne güven ve şükranlarını"** sundu.

İhsan Göksel'in **"her üyenin biyografisi derlenip dağıtılsın"** şeklindeki önergesi de gereği yapılacak diye kabul edildi. •

İZLENİMLER

YABANCI bir kadın gazeteci, Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren kürsüde konuşurken not almaya çalışıyordu. Yanına gelen görevli *"ayak ayak üstüne atmayın. İndirin ayağınızı"* deyince, gazeteci kadın biraz da Türkçe bilmediğinden olacak şaşırmıştı. Yanındaki bir Türk gazeteci İngilizce olarak görevlinin söylediklerini yineleyince, yabancı gazetecinin şaşkınlığı iyice arttı ve:

"İyi ama nasıl yazacağım" şeklinde konuştu. Ancak, yapacağı bir şey de yoktu...

Devlet Başkanı konuşmasını tamamlayınca and içme törenine geçildi hemen.

Geçici Divan Başkanı Prof. Sadi Irmak önce kendisi and içti. Önündeki kağıda baka baka, ancak teklemeden okuyan Irmak, 160 üyenin yi-

→

DANIŞMA MECLİSİ ÜYELERİ

Milli Güvenlik Konseyi Kontenjanından Danışma Meclisi Üyeliği'ne seçilenler:

1. Eşref Akıncı: Emekli Orgeneral K.K.Eski Komutanı, 2. Alaeddin Aksoy: Emekli Hakim Albay, 3. Ertuğrul Alatlı: Emekli Subay, 4. Ali Nejat Alpat: Emekli Subay, 5. Mustafa Alpdündar: Sendikacı, 6. Hikmet Altuğ: Profesör, 7. İsmail Arar: Adalet Eski Bakanı, 8. Etem Ayan: Em. Orgeneral. Hava Kuv. Eski Komutanı, 9. İmren Aykut: Kağıt Sanayi İşverenleri Sen.Gen.Sek., 10. Mahir Canova: Tiyatro Sanatçısı, 11. Ender Ciner: Mühendis, 12. Ahmet Sanver Doğu: Gelirler Eski Genel Md., 13. A.Nedim Eray: Emekli General, 14. Adnan Ersöz: Emekli Orgeneral. Eski MİT Müsteşarı, 15. Halil Gelendost: Emekli Albay, 16. İhsan Göksel: Emekli Korgeneral, 17. Feyyaz Gölcüklü: Prof., 18. Hayati Gürtan: Milli Prodüktivite Merkezi Gen. Sek., 19. Vahap Güvenç: Sendikacı, 20. Abdullah Pulat Gö üıbüyük: Adalet Eski Bakanı, 21. Mehmet Hazer: Eski Senatör, 22. Selçuk Kantarcıoğlu: Devlet Per. D. Bşk. 23. A.Mümin Kavalalı: Yargıtay Üyesi, 24. Recep Meriç: Memur. Bürokrat, 25. Feridun Şakir Öğünç: Sendikacı, 26. Ertuğrul Zekia Ökte: Öğretim Görevlisi, 27. Tülay Öney: Daire Başkanı, 28. Teoman Özalp: Mühendis, 29. Nuri Özgöker: Mühendis, 30. Nermin Öztürk: MGK Yasama Sekreteri, 32. Atalay Peköz: Avukat, 33. İbrahim Şenocak: Emekli Orgeneral, 34. Ragıp Tartan: Danıştay Eski Başkanı, 35. Aydın Tuğ: Merkez Valisi, 36. Bekir Tünay: Emekli Subay. MGK Gen. Sek. Kamuoyu Oluşturma Müşaviri, 37. Hidayet Uğur: Emekli Subay, 38. Zeki Yıldırım: Müfettiş, 39. Namık Kemal Yolga: Emekli Büyükelçi, 40. Mustafa Yücel: Gazeteci.

Danışma Meclisi Üyeliğine seçilenlerin İl'lere göre dağılımı ise şöyle:

ADANA: Kemal Dal, Abdurrahman Ali Girmen, Hilmi Sabuncu, Turgut Yeğenağa, ADIYAMAN: M.Nedim Bilgi, AFYON: Erdoğan Bıyık, Orhan Civalak, AĞRI: Paşa Sarıoğlu, AMASYA: M.Talat Saraçoğlu, ANKARA: Mahmut Akkılıç, Fikri Devrimsel, Hamza Eroğlu, Rafet İbrahimoğlu, Halil İbrahim Karal, Doğan Karan, Necmettin Narlıoğlu, M.Fevzi Uyguner, ANTALYA: Serda Kurtoğlu, Fehmi Kuzuoğlu, ARTVİN: Muammer Yazar, AYDIN: Halil Akaydın, İ.Doğan Gürbüz, BALIKESİR: İbrahim Barangil, Fenni İslimyeli, BİLECİK: Orhan Baysal, BİNGÖL: Mehmet Aydar, BİTLİS: Necdet Gelebolu, BOLU: Tandoğan Tokgöz, BURDUR: Hamdi Özer, BURSA: İsmail Hakkı Demirel, Recai Dinçer, M.Ali Öztürk Tekeli, ÇANAKKALE: Mehmet Pamak, ÇANKIRI: Şükrü Başbuğ, ÇORUM: Ahmet Samsunlu, A.Avni Şahin, DENİZLİ: Yıldırım Avcı, İsmail Şengün, DİYARBAKIR: Vehbi Dabakoğlu, Ahmet Sarp, EDİRNE: Ali Dikmen, ELAZIĞ: A.Lami Sungu, ERZİNCAN: Abdülbaki Cebeci, ERZURUM: M.Utkan Kocatürk, Abdülkadir Erener, ESKİŞEHİR: T.Fikret Alpaslan, GAZİANTEP: Mehmet Akdemir, Bekir Sami Dace, GİRESUN: Bahtiyar Uzunoğlu, GÜMÜŞHANE: Halit Zarbun, HAKKARİ: Evliya Parlak, HATAY: Zeki Özkaya, Lütfullah Tosyalı, ISPARTA: A.Güngör Çakmakçı, İÇEL: İbrahim Göktepe, Turhan Güven, İSTANBUL: Orhan Aldıkaçtı, Mustafa A. Aysan, Muhsin Zekai Bayer, Feridun Ergin, Siyami Ersek, Enis Muratoğlu, M.Yılmaz Özman, Muzaffer Sağışman, Hayrullah Seçkin, İZMİR: Aydemir Aşkın, Kemal Karhan, Turgut Kunter, Dündar Soyer, Türe Tunçbay, KARS: Fuat Azgür, Abbas Gökçe, KASTAMONU: Nurettin Ayanoğlu, KAYSERİ: Yavuz Altop. Mehmet Feyzi Feyzioğlu, KIRLKLARELİ: Muzaffer Ender, KIRŞEHİR: Sadi Erdem, KOCAELİ: Hamdi Açan, S.Feridun Güray, KONYA: Sadi Irmak, A.Asım İğneciler, Salih Decdet Özdoğan, Osman Yavuz, KÜTAHYA: Halil Erdoğan Gürel, KAHRAMANMARAŞ: Rıfat Beyazıt, Halil Evliya, MALATYA: Ayhan Fırat, Abdurrahman Yılmaz, MANİSA: Süleyman Sırrı Kırçalı, Ahmet Vefik Kitapçıgil, MARDİN: Beşir Hamitoğulları, MUĞLA: Mehmet Kanat, MUŞ: Nazmi Önder, NEVŞEHİR: Necip Bilge, NİĞDE: Azmi Eryılmaz, ORDU: Ali Mazhar Haznedar, Cavidan Tercan, RİZE: Şadan Tuzcu, SAKARYA: Cahit Tutum, SAMSUN: Şeher Akyol, Cevdet Karslı, Turgut Oral, SİİRT: Fuat Yılmaz, SİNOP: Özer Gürbüz, SİVAS: M.Rahmi Karahasanoğlu, R.Adli Önmüş, TEKİRDAĞ: Salih İnal, TOKAT: Halil Ertem, Şerafettin Yarkın, TRABZON: Zeki Çakmakcı, Akif Erginay, TUNCELİ: Kamer Genç, URFA: Nihat Kubilay, Mehmet Velid Koran, UŞAK: Remzi Banaz, VAN: Avni Müftüoğlu, YOZGAT: Fahri Öztürk, ZONGULDAK: Cemil Çakmaklı, Turgut Tan, İsa Vardal.

sesinin duyulmamasına neden oldu. Ali Nejat Alpat ise andın metnini çok seri okudu. Basın mensupları *"makina gibi okudu"* dediler. Bayan üyelerden dili ilk sürçen ise İmren Aykut'du.

Üyelerden kaynaklanan bu tür aksaklıkların yanısıra, günün heyecanı içerisinde bu ve benzeri ayrıntılara ek olarak and okunurken de dil sürçmeleri oldu. Danışma Meclisi yerine *"Dayanışma Meclisi"*, *"Çalışma Meclisi"*, metinde geçen dayanışma sözcüğü yerine *"danışma"*, ülküsünden sözcüğü yerine *"ülkesinden"* and içerim yerine de *"yemin ederim"* diyenlere rastlandı. Ayrıca Başkan'ın deyimiyle *"Sehven laik sözcüğünü söylemeyen"* Mahir Canova'da tekrar kürsüye çağrıldı ve andı yinelendi.

Danışma Meclisi Üyeleri, Devlet Başkanı locasından ayrılırken yüzlerini locaya döndüler ve alkışladılar.

Meclise girdiklerinde fotoğraf makinaları ve çantaları güvenlik nedeniyle *"dedektörlerle"* aranan basın mensupları önümüzdeki günlerde de beş yıllık sarı basın kartı ön koşulunun aranıp aranmayacağını tartışıyorlardı. ●

nelediği şu andı içti:

"Danışma Meclisi üyesi olarak çalışmalarımda devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin ve milletin bütünlüğü ve bölünmezliğini koruyacağıma, toplumun huzuru, milli dayanışma ve sosyal adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanma ülküsünden ayrılmayacağıma, hukukun üstünlüğünü sağlayacak demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine bağlı kalacağıma namusum ve şerefim üzerine and içerim."

Geçici Divan Başkanı Irmak'ı divanın diğer üyeleri izledi. Ve ilk gıcık tutan üye Ender Ciner oldu. Ciner gırtlağını temizlemeye çalışırken Danışma Meclisi üyelerinin büyük bölümü sanki kendileri tıkanmışlar gibi öksürmeye çalışıyorlardı.

Yemin öncesi bir açıklama yapan Irmak, üyelere *"kürsünün solundan gelerek yemin edecek ve sağ taraftan çıkacaksınız"* demişti. Ancak bu açıklamaya rağmen heyecandan olacak bazı üyeler giriş ve çıkışları karıştırdılar. Başta Hamdi Açan ve İsmail Hakkı Demirel olmak üzere çıkışı şaşırdılar ve ters yönde çıktılar. Ancak Demirel koşarak çıktığı basamakları yeniden bir kez daha çıktı ve hatasını düzeltti. Açan ise kürsüye gelmekte çektiği zorluğu selam vermeyi unutarak iyice perçinledi. Selam vermemenin, ters çıkmanın ilk örneği oldu.

Üyelerden bazıları zorlukla kürsüye gelip giderken, Vehbi Dabakoğlu gibi yolu uzattıkça uzatanlar olduğu kadar koşarak gelip gidenler de vardı. Tevfik Fikret Alpaslan, Güngör Çakmakçı koşarak gelirken İbrahim Barangil tören adımlarıyla kürsüye çıktı.

Bazı üyeler ise kürsüye gelirken oldukça yavaş, kürsüde ise gür sesliydiler. Bunlara örnek olarak Prof. Hamza Eroğlu gösterilebilir. Ayrıca kürsüye bir an önce gelmek isterken ayağı takılanlar arasında Cahit Tutum, Siyami Ersek ve Turgut Tan vardı.

İlk nutuk gibi andı Prof. Feyzi Feyzioğlu ilk ezbere andı ise İhsan Göksel içti. Bu arada Alaattin Aksoy mikrofona yaklaşamadan konuştu ve

ECEVİT HAKKINDA DAVA AÇILDI

MGK'nin 52 numaralı bildirisine muhalefet ettiği savıyla hakkında dava açılan Bülent Ecevit, 3 Kasım 1981 tarihinde Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde yargılanacak.

MGK tarafından feshedilen Cumhuriyet Halk Partisi'nin eski Genel Başkanı Ecevit, partilerin feshedilmesinden sonra TRT Genel Müdürlüğü'ne başvurarak Anayasa'nın 27 ve 359 sayılı TRT Yasası'nın 19. maddesi uyarınca düzeltme hakkı istemişti. Bu düzeltmenin yabancı basında yer alması üzerine Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'nda ifadesi alınan Ecevit serbest bırakılmış ve hakkında dava açılmıştı.

1402 Sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 16. maddesine göre cezalandırılması talep edilen Ecevit hakkında 3 ay ile 1 yıl arası hapis cezası isteniyor. ●

MECLİSLERİN DENETİM YOLLARI

AHMET ERDOĞDU

- Gensoru denetim yolunun işlemesi siyasal partilerin varlığına bağlıdır. Gensoru önergesi siyasal partilerin parti grubunca ya da bir siyasal partinin 10 milletvekilinin imzasıyla devinmeye geçer. Oysa bugün siyasal partiler kapatılmıştır.
- Danışma Meclisinin tüzesel kişiliğini hele yetkilerini kesin bir kuralda belirtme olasılığı yoktur.
- Danışma Meclisinin bütün işlevi Milli Güvenlik Konseyine bir yasa taslağı sunma durumunu geçememektedir.

12 EYLÜL 1980 öncesi Türkiye Büyük Millet Meclisi, halkın seçtiği milletvekilleri ve senatörlerden, başka bir deyişle Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu'ndan oluşuyordu.

Meclisin görev ve yetkileri de Anayasada belirlenmişti. Bunlar özet olarak şöyle idi: yasa yapmak, değiştirmek, kaldırmak, devletin bütçe ve kesin hesap yasa tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına, genel ve özel af çıkarılmasına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek.

Bunlar genel anlamda meclis yetkilerinin göstergesi idi. 9 Temmuz 1961 günlü ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında belirlenen bu görev ve yetkiler 28 Ekim 1980 günlü ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Yasa'ya göre ve 12 Eylül 1980 gününden geçerli olmak üzere geçici olarak Milli Güvenlik Konseyine geçmiştir.

MECLİSİN DENETİM YOLLARI

334 sayılı Anayasaya göre, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birkaç denetim yetkisi vardı. Bunlar: Soru, genel görüşme, meclis soruşturması, meclis araştırması idi. Gensoru, yalnız Millet Meclisinin yetkilerindendi. Gensoru önergesi bir siyasal parti grubu adına veya en az 10 milletvekilinin imzasıyla verilirdi. Gensorunun nasıl işleyeceğini Bakanlar Kurulunun nasıl düşürüleceğini ve bunların yöntemini Anayasa belirtmişti.

Gensoru ile ve yukarıda açıkladığımız yollarla Meclis denetim yetkisini kullanırdı. Böylece yasama gücünü elinde tutan Türkiye Büyük Millet Meclisi, yürütme gücünü kullanan Bakanlar Kurulunu denetlerdi.

Bugün meclislerin tüm görev ve yetkileri Milli Güvenlik Konseyine geçtiğine göre bu görev ve yetkilerin Konseyce yürütülmesi gerekmektedir. Ancak bu görev ve yetkiler nasıl yürütülecek ve yürütme gücü nasıl denetlenecektir. Örneğin Gensoru denetim yolunun işlemesi siyasal partilerin varlığına bağlıdır. Gensoru önergesi, siyasal partilerin parti grubunca ya da bir siyasal partinin 10 milletvekilinin imzasıyla devinmeye geçer. Oysa bugün siyasal partiler kapatılmıştır. Siyasal parti çalışmaları yoktur. Bunun gibi öteki denetim yollarından Meclis Soruşturması için kurulması zorunlu olan yarkurullarda yoktur. Bu kurulların ve siyasal partilerin yüklendiği görevleri yürütecek herhangi bir kuruluş da bulunmamaktadır. Böyle olunca bugün üzerinde durulması gereken nokta, MGK'nin bu yetkisinin kullanılmasında zorunlu olan yöntemleri sağlayacak tüzeye dayalı yolların açılmasıdır.

DANIŞMA MECLİSİNİN DURUMU

Danışma Meclisi, genel anlamıyla bir meclis donatımında ve dokusunda değildir. Görev ve yetkileri dar ve sınırlıdır. Seçimle ilgili olmayan yapısındaki özellik bile bu meclisin yasama gücünü elinde tutan Bakanlar Kurulunu tüm yürütme işlevlerinde denetleyebilen bir meclis kimliğinde olmadığını göstermektedir. Danışma Meclisi ancak MGK ile birleşip Kurucu Meclis adını alınca şu yetkilere sahiptir. Anayasayı, Siyasal Partiler ve Seçim yasalarını yapmak. Bunlar dışında Kurucu Meclis 334 sayılı Anayasanın Millet Meclisine, Cumhuriyet Senatosuna verdiği yetkileri kendiliğinden üstlenmiş, yüklenmiş değildir. Danışma Meclisinin üç yasayı çıkarma görevinin dışında kalan ve meclislere ilişkin olan tüm görev ve yetkileri MGK'ne verilmiştir.

Bundan başka Danışma Meclisinin Anayasayı, siyasal partiler ve seçim yasalarını yapmadaki görevi de salt nitelikte sayılamaz. MGK Danışma Meclisi'nden gelen yasa tasarı ve önerilerini değiştirebilir ya da tümüyle reddeder. MGK'nin kabul ettiği metin ancak Resmi Gazetede yayınlanarak yasakimliğini alır (2485 sayılı yasa, madde 25 bölüm 3). Bu durumda Danışma Meclisinin Tüzesel kişiliğini hele yetkilerini kesin bir kuralda belirtme olasılığı yoktur.

İKİLİ BİR YASAMA

Danışma meclisi üyeleri yasa önerilerini tek başına yapamazlar. Danışma Meclisinin 10 üyesi, Danışma Meclisi Başkanlığına önerilerini sunar. Kurucu Meclis Hakkında 2485 sayılı Yasaya göre; yasa tasarı ve önerileri Danışma Meclisi yarkurullarında (Komisyon) ve genelkurulunda görüşülür. Görüşme sırasında MGK'ni yetkili bir kişi özümser. Danışma Meclisinin kabul ettiği metin MGK'nce değiştirilir ya da reddedilir.

Danışma Meclisi göreve başlayınca MGK yarkurullarında bulunan yasa tasarıları ve önerileri Danışma Meclisi Başkanlığına gönderilecektir. Danışma Meclisi'nin çalışmaya başladığı bugünlerde bu işlevler yapılacaktır. Ancak, MGK gündeminde bulunan yasa tasarısı ve önerilerinin konseyde görüşülmesi ve yasalaşması temel kuraldır. Bu durumda Danışma Meclisi yasalar hazırlar, ama bu yasalar Milli Güvenlik Konseyinin onayından geçmezse yasa sayılmazlar. Böylece temelde bir yandan Danışma Meclisi öte yandan MGK'yi ayrı ayrı yasama gücünü yürütür görünümdedir. Bu görüntü ikili bir yasama örneğidir. Ne var ki Danışma Meclisinin işlevi, Milli Güvenlik Konseyine bir yasa taslağı sunma durumunu geçmeyecektir. •

TÜRK-İŞ YÖNETİMİNDEKİ KISIR DÖNGÜ

"... Yasalardaki boşluklar geçmişte kesin yargı ve içtihad kararları ile doldurulmaya çalışılmıştır. Yasa ile bir yandan bu boşluklar doldurulmaya çalışılmış, bir yandan da, toplu iş sözleşmelerinin yapılabilmesindeki yetki çekişmelerinin, sendikalararası mesnetsiz yarışmanın ortadan kaldırılabilmesi için çaba sarfedilmiş, yasalar, bir anlamda daha sadeleşmiş hükümlerle hazırlanmıştır..."

SOSYAL Güvenlik Bakanı ve Türk-İş Genel Sekreteri Sadık Şide, 26 Ekim günü Ankara'da toplanan Türk-İş Yönetim Kurulu'nda Türkiye'de toplu sözleşme düzenini geniş ölçüde değiştirmeyi hedef alan 274 ve 275 Sayılı Yasalar hakkında böyle konuşuyordu...

Şide'ye göre, Milli Güvenlik Konseyi **"büyük bir tepki göstermezse, Yasaların 29 Ekim'den önce çıkması beklenebilir. Aksi halde, en geç bir hafta içinde Türkiye'de yeni toplu sözleşme düzenine girilecek"ti..**

"Yapılan düzenlemeler konusunda arkadaşların sorusu var ise, elbette öğleden sonra yapılacak toplantıda, tüm sorular açıklıkla cevaplandırılacaktı; kaygıya yer yoktu"...

Şide kendisini dikkale izleyen Yönetim Kurulu üyelerinin gözlerinin içine baka baka bu sözleri söyledikten sonra, Yasa değişikliklerine geçti.

Şide'nin açıklamaları bu konuda ARAYIŞ'ın 36. sayısında yer alan haberi doğruluyordu. Bakanlar Kurulu tasarısının belli başlı özellikleri şöyle özetlenmekteydi:

O Federasyonlar kaldırılıyor, Türkiye çapında faaliyette bulunmayı hedef alan sendikalarla konfederasyonların kurulmasına olanak tanınıyordu.

- *Konfederasyon kurabilmek için değişik işkollarından en az yedi sendikanın bir araya gelmesi gerekmekteydi.*
- *İşkolları sayısı Şide'ye göre 20 (Türk-İş Örgütlenme Sekreteri Orhan Erçelik'e göre 24) olarak belirleniyordu.*
- *Siyasi parti üyeliği ile sendikacılık bağdaşmayacaktı.*
- *Aynı anda birden fazla sendika üyesi olabilmek olanaksızlaştırılıyordu.*
- *Sendikaların aidatları gene ücret bordrolarından kesilecekti.*
- *İşkolu sözleşmeleri kaldırılıyordu. İşyeri ve işletme düzeyinde sözleşme yapılabile-* →

cekti. Sözleşmeyi yapacak sendikanın kurulu bulunduğu işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde 10'unu üye olarak kaydetmiş bulunması aranacaktı.

Bu nitelikteki sendikanın ayrıca sözleşme yapacağı işyeri ya da işletmede çalışan işçilerin yarıdan fazlasını temsil etmesi gerekecekti.

- *Sendikalar ticaretle uğraşamayacaklardı.*
- *Toplu sözleşme yapmak isteyen bir sendika işyeri ya da işletmedeki üye sayısını belgelemek istediğinde Çalışma Bakanlığına başvuracaktı. Üyelik fişleri bundan böyle bilgisayarlarla izlenecekti.*

ŞİDE'YE KIZDILAR

Türk-İş Yönetim Kurulu üyeleri öğle yemeği sırasında değişikliklerle ilgili değerlendirmelerini yaptılar. Kimisi, bu düzenlemelerle "**DİSK, MİSK ve HAK--İŞ kesinlikle ortadan kalkar...**" diyordu. Genel kanı, hak ve özgürlüklerde ciddi kısıtlamalar olduğu merkezindeydi... Merak içinde, öğleden sonra yapılacak açıklama beklendi, verilecek yanıtlar hazırlandı. Ne var ki, Türk-İş Yönetim Kurulu'nun öğleden sonraki toplantısında Şide'nin yeri boştu... Son derece önemli bir özürü çıktığı için Yönetim Kurulu toplantısına katılamayacaktı...

Merak yerini kızgınlığa bıraktı..

Neyse ki, Türk-İş Genel Başkanı yaptığı bir açıklama ile Yönetim Kurulu üyelerini uzun uzun güldürdü ve her zamanki gibi, bir Türk-İş Yönetim Kurulu toplantısı da, işçi hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilebilmesi açısından hiçbir olumlu ve somut sonuç alınamadan sona erdi.

"**ICFTU'nun Türk-İş hakkındaki kararı tarihinde kara leke olarak kalacaktır... Bizim onlara değil, onların bize ihtiyacı var...**" diyen Denizcier, İsrail gezisinin nedenini açıklarken, "**asıl amaç, İsrail İşçi Sendikaları Konfederasyonu toplantısına katılan ICFTU Genel Sekreteri Otto Kersten'i yumuşatmaktı, bu nedenle, kalkıp oralara gittik...**" diyebiliyordu.

Türk-İş Yönetim Kurulu üyeleri işte bu söze ve Denizcier'e uzun uzun güldüler! •

TOPLU SÖZLEŞME DÜZENİ ÇIKMAZDA

- **Yasa değişikliği ile bir sendikanın toplu sözleşme yapabilme yetkisine sahip olabilmesi için kurulu bulunduğu işkolunda çalışan işçilerin yüzde 10'unu temsil etmesi öngörülmektedir. Sendikaların bu ölçüte uygunluk durumunu belirleyecek makam ise Çalışma Bakanlığı'dır.**

274 ve 275 Sayılı yasalarla ilgili değişiklikleri öngören yasa tasarılarının içerdiği başlıca hükümler geçen ARAYIŞ'da ele alınmıştı. Kuşkusuz tasarıların tümü kesin ve açık biçimiyle incelenmedikçe bu konularda sağlıklı bir değerlendirme yapmaya olanak yoktur. Herhangi bir yasa metninde çok önemli olmayan veya ileriye dönük çok sayıda yeni hükme yer verilebilir. Buna karşılık tek bir maddede yapılabilecek değişiklikle bütün sistemi şu veya bu yönde tersine çevirebilecek sonuçlara alınabilir.

Öte yandan, özellikle çalışma hayatını ilgilendiren uygulamalar açısından doğruluğu tartışılamayacak ve şu sözlerde yansıyan gerçeği unutmamak gerekir: "**Kötü yasa yoktur, kötü uygulama vardır.**" Uygulama ise kendisini çerçeveleyen genel siyasal koşullarla belirlenir geniş ölçüde. Demokratik haklar ve ilkeler üzerinde genel görüş birliğinin sağlandığı, demokrasinin sağlıklı bir işleyiş kazandığı bir yapı içinde belli bazı yasaların çağın gerisinde kalmış hükümlerinin uygulamada belli ölçüde demokratik ve çağdaş bir yorumdan hareket edilerek işletilmesi düşünülebilir. Oysa, bunun aksi düşünülemez.

İncelenen tasarı metninde yeralan ve fakat niteliği kesin olarak bilinmeyen, sendikaların denetimi ve siyasal faaliyet yasağı gibi konular ile ilgili değişiklikler bulunmaktadır. Ülkemiz bu tür sınırlandırmaların ve yasakların, ne anlama gelebileceği ve nasıl kullanılabileceği konusunda, özellikle 1960 öncesi dönemde, önemli bazı deneylere sahne olmuştur.

Söz konusu tasarıda, bir sendikanın toplu sözleşme yetkisine sahip olabilmesi için kurulu olduğu işkolunda çalışan işçilerin yüzde onunu temsil etme önkoşulu yeralmaktadır.

Açıktır ki, bu konuda en çok önem taşıyan nokta bu ölçüte uygunluk durumunun nasıl ve kim tarafından belirleneceğidir. Bu tür temsil oranına bağlı koşulların öngörülmesi durumunda yapılacak şey, Amerika'da olduğu gibi referandum gibi demokratik oylama yollarına başvurulmasıdır. İşkolu düzeyinde bunun güçlüğü ortadadır. Böyle bir önkoşulu işkolu düzeyi için öngörmüş olan tasarı, bu önkoşulun varlığını belirleme yetkisini Çalışma Bakanlığına tanımıştır. Dolayısıyla, sendikaların en temel işlevlerini yerine getirebilmeleri —teknik güçlükleri bir yana— siyasal iktidarın denetimine tabi kılınmaktadır.

Tasarıda bu konuya önem kazandıran bir başka özellik vardır. Belirtmek gerekir ki % 10 önkoşulu işkolu ile ilgili olarak saptanmakta; buna karşılık, işyerinde veya işletme düzeyinde işçilerin tümünü temsil eden bir sendika bu önkoşula sahip değilse toplu sözleşme yetkisinden yoksun kalmaktadır. Dolayısıyla, siyasal iktidarın takdirine bağlı olarak pekçok işyerinde ya da işletmede çoğunluğu elde etmiş olan sendikaların temel bir işlevlerini yerine getirmeleri tehlikeye düşebilmektedir.

Daha önemlisi, tasarıda, bir işyerinde veya işletmede çoğunluğu temsil eden bir sendika bulunsa bile Bakanlar Kurulunun buralarda geçerli olabilecek iş ilişkilerini belirleme yetkisinin bulunmasıdır. Zira, tasarıya göre Çalışma Bakanlığı, işkolunda ancak yüzde 25'i temsil eden bir sendikanın yaptığı toplu iş sözleşmesini dilediği gibi değiştirerek o işkolunda dilediği işyerlerini teşmil edebilecektir. Bu ise özgür toplum iş sözleşmesi anlayışıyla bağdaştırılamayacağı gibi tahkim sistemi dahi sayılamayacak kendine özgü bir mekanizma olarak belirmektedir. Bunun adı, iş ilişkilerinin siyasal iktidar eliyle merkezi yolla belirlenmesidir... •

BİRİNCİ VE İKİNCİ TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ

- **Birinci Türkiye İktisat Kongresi'nde Mustafa Kemal tam bağımsızlık, ulusal egemenlik ve iktisadı egemenlik kavramlarının birbirinden ayrılmaz olduğunu ve yeni Türkiye'nin bu alanlarda hiçbir ödün vermeyeceğini dünyaya ilân etmiştir.**
- **Kongrede kabul edilen çiftçi, tüccar, sanayici ve işçi gruplarının iktisat esasları; yeni Türk hükümetinin iktisat politikasını uygulamaya koyarken esinlendiği kaynak niteliğindedir.**

İKİNCİ Türkiye İktisat Kongresi 2—7 Kasım 1981 tarihleri arasında İzmir'de toplanıyor.

Birinci Türkiye İktisat Kongresi Kurtuluş Savaşının zaferle sonuçlanması üzerine, bundan 58 yıl önce, 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de toplanmıştı.

Şimdi Atatürk'ün doğumunun 100. yıldönümünü kutlama törenleri arasında İkinci Türkiye İktisat Kongresi yine İzmir'de toplanıyor.

İkinci Türkiye İktisat Kongresi çalışmalarını ve Kongre'de elde edilecek sonuçları, ARAYIŞ sizler için izleyecek. Bu konudaki haber, yorum ve izlenimleri önümüzdeki sayıda sizlere sunacağız.

Bu sayıda Birinci Türkiye İktisat Kongresi hakkında kısaca bilgi vereceğiz.

Birinci Türkiye İktisat Kongresinin toplanma amacı o tarihte yapılan açıklamalara dayanarak şöyle özetlenebilir:

- Yeni Türkiye'nin ekonomik gelişmesi için alınması gereken önlemleri görüşmek;
- Yeni Türkiye'deki iktisat amillerinin, çiftçinin, tüccarın, san'atkarın ve işçinin biribirleriyle tanışarak kendi aralarında doğrudan ilişki kurmalarını sağlamak;
- Yeni Türkiye'nin iktisadi alanda örgütlenmesine yardımcı olacak düzenlemeleri oluşturmak;
- Yeni yönetimin gerçekte bir iktisat yönetimi olduğunu ve bu nedenle de çiftçi tüccar san'atkar ve işçinin yeni yönetime yardımcı olduklarını göstermek;
- Türkiye'nin giriştiği milli mücadelenin tek amacının kendi varlığını savunmak olduğunu dünyaya açıklamak ve Avrupa iktisat amillerinin, istilâ fikri ile dolu olan hükumetlerini bu yönde uyarmalarını sağlamak.

Birinci Türkiye İktisat Kongresine her ilçeden sekiz temsilcinin katılması esası kabul edilmişti. Her ilçeden gönderilecek sekiz temsilcinin mesleklere göre dağılımında da şu oran benimsendi: 3 çiftçi, 1 tüccar, 1 şirket temsilcisi, 1 banka temsilcisi, 1 san'atkar ve 1 işçi. Ayrıca, Kongre'ye katılmada servet sahibi olma koşulunun aranmayacağı da belirtildi.

Birinci Türkiye İktisat Kongresi'nin ulusal düzeyde ve mesleki temsil esasına dayalı bir biçimde İzmir'de toplanması TBMM'nde eleştiri konusu oldu. TBMM'nde yapılan görüşmelerde Trabzon meb'usu Ali Şükrü Bey mesleki temsil esasını eleştirdi; iktisat politikasının saptanmasında tek yetkili organın TBMM olacağını belirtti; istişari nitelikte bir İktisat Kongresini toplamanın herhangi bir yararı olmayacağını söyledi.

Bu konuşmayı İktisat Vekili Mahmut Esat (Bozkurt) bey ve Başvekil Rauf (Orbay) bey yanıtladılar. Özellikle Mahmut Esat bey, verdiği yanıtta, Türkiye İktisat Kongresinin istişarı niteliğini vurguladı; Türkiye'nin iktisat politikasını saptamada tek yetkili organın TBMM ve O'nun hükümeti olduğunu, ancak bu politikayı oluştururken ülkenin iktisat amillerinin katıldığı bir kongreden görüş almanın yararlı olacağını düşündüklerini söyledi. TBMM'nde yapılan tartışmalardan Türkiye İktisat Kongresinin iktisat politikasını saptamada istişarı nitelikte olduğu ve TBMM'nin yerini alamayacağı sonucu açıkça ortaya çıkmıştır, denilebilir.

Birinci Türkiye İktisat Kongresi 17 Şubat 1923 günü Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın açış nutku ile çalışmalarına başladı. Açış konuşmasında Mustafa Kemal Paşa'nın ileri sürdüğü görüşler ana çizgileriyle şöyle özetlenebilir:

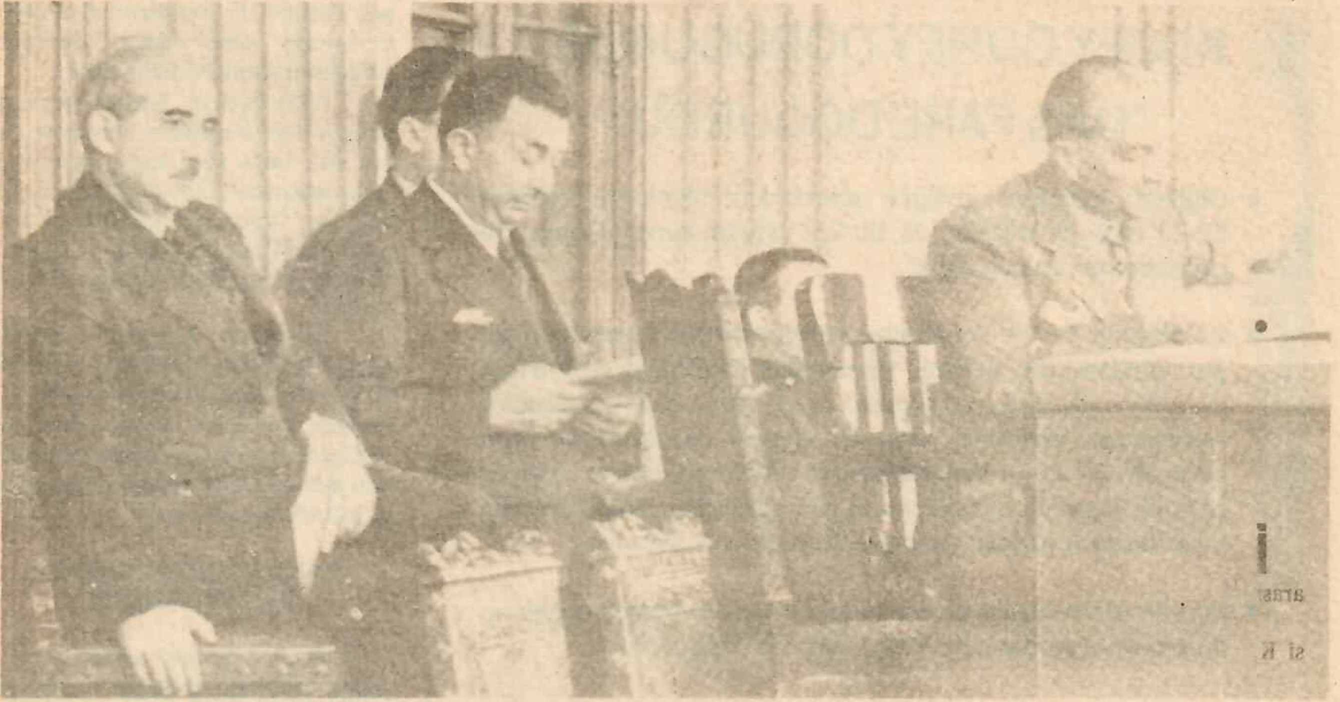
"● Doğrudan doğruya milletimizi temsil eden halk sınıflarının içinden ve onlar tarafından seçilerek gelen ve sorunları doğrudan doğruya yaşayan kişilerin yapacakları öneriler halkın dilinden söylenmiş sayılır ve bunun içinde de büyük isabetlere malik olur. Çünkü halkın sesi Hakkın sesidir."

"● Yeni Türkiyemizi lâyık olduğu güce ulaştırabilmek için behemahal iktisadiyamıza birinci derecede ve en çok ehemmiyet vermek zorundayız. Zamanımız tamamen bir iktisat devrinden başka bir şey değildir."

"● Osmanlı tarihi incelenecek olursa, bütün çabalar milletin arzusu ve gerçek gereksinmeleri açısından değil, şunun bunun emellerini, ihtiraslarını tatmin açısından vukubulmuştur. Bu nedenle de dış siyasetlerini bu emel ve ihtiraslara dayandırmışlar, millet-i asliyi Türk milletini unutarak yabancılara ayrıcalıklar tanımışlardır. Osmanlı devleti gerilemeye yüz tutunca, yabancılar kapitülasyonlarla elde ettikleri ayrıcalıkları genişletmek için her türlü çareye başvurmuşlar ve bunda başarıya ulaşmışlardır."

"● Tacidarlar, saraylar, Bab-ı Ali'ler debdebeyi devam ettirmek için ihtiyaç duydukları parayı dış borçlanma ile sağlamışlardır. Fakat istikraz şartlarını o kadar fena yapıyorlardı ki bazılarını ödemek mümkün olmamaya başladı; ve nihayet devletler Osmanlı devletinin iflâsına karar verdiler ve Duyun-u Umumiye belâsını başımıza çöktürdüler."

"● Osmanlı ülkesi ecnebilerin müstemlekesinden başka bir şey değildi. Osmanlı halkı, Türk milleti esir vaziyetine getirilmişti. Bu netice milletin kendi irade ve hakimiyetine malik bulunmamasından, (hakimiyetin) şunun bunun elinde istimal edilme- →

sinden doğmuştu."

"● Milletin hakimiyetine sahip olmaması yüzünden Birinci Dünya Savaşına girdik. Birinci Dünya Savaşının uğursuz sonuçları bilinmektedir."

"● Düşmanlarımız Osmanlı devletiyle beraber Türk milletinin de mahvuldoğunu zannetti. İşte bunda çok aldanıyordu. Osmanlı devleti gibi çok devletler kurmuş olan Türk milleti mahvolamazdı, mahvolmamıştı. Bilakis hayatına vurulan darbelerden, harici ve dahili düşmanların acı darbelerinden birdenbire bütün tayakkuzlarını, bütün intibahlarını takındı, hayatını ve şerefini kurtarmak için kemal-i şerefle başını kaldırdı ve mütehiden ve müsteniden ortaya atıldı."

"● Milletimiz iki umdeye dayanır. İstiklal-i tam ve hakimiyet-i milliye."

"● Bütün cihan bilmelidir ki artık Türkiye halkı hakimiyetini hiç bir şahıs ve makama vermez. Hakimiyet demek şeref demek, namus demek, haysiyet demektir. Bir milleten bu medeni ve insani vasıfların terkini istemek onu insanlıktan çıkarmak demektir."

"● İstiklál-i tam için şu düstur var: Hakimeti milliye hakimiyeti iktisadiye ile tarsin edilmelidir. Siyasi ve askeri muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsun iktisadi zaferlerle tetviç edilemezse semere-i netice payidar olamaz."

"● Bence halk devri, iktisat devri mefhumu ile ifade olunur öyle bir iktisat devri ki memleketimiz mamur, milletimiz müreffeh ve zengin olsun. Öyle bir iktisat devri ki, artık milletimiz insanca yaşamasını bilsin ve o esbabı bilerek ona göre lazım olan tedabire tevessül etsin. Bu yeni Türkiye'nin adına 'çalışkanlar diyarı'denir."

"● İktisadiyat sahasında düşünür ve konuşurken zannolunmasın ki ecnebi sermayesine hasımız; hayır, bizim memleketimiz vasidir, çok şey ve sermayeye ihtiyacımız var. Kanunlarımıza riyyet şartile ecnebi sermayelerine lazım gelen teminatı vermeye her zaman hazırız."

"● Mazide Tanzimat devrinden sonra ecnebi sermayesi müstesna bir mevkie malikti. Devlet ve hükümet ecnebi sermayesinin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Her yeni millet gibi Türkiye buna muvafakat edemez. Burasını esir ülkesi yaptırmayız."

Mustafa Kemal Paşa bu konuşmasında tam bağımsızlık, ulusal egemenlik ve iktisadi egemenlik kavramlarının birbirinden ayrılmaz olduğunu vurgulamakta ve yeni Türkiye'nin bu alanlarda hiç bir ödün vermeyeceğini dünyaya ilan etmektedir.

Mustafa Kemal Paşa'nın açış konusmasından sonra birinci Türkiye İktisat Kongresi çalışmalarına başladı ve başkanlığa Manisa sanayi murahhası Kazım Karabekir Paşa seçildi. Ayrıca çiftçi, tüccar, sanayici ve işçi gruplarından birer temsilci de başkan vekilliğine getirildi.

İki haftaya yakın bir süre yürütülen çalışmalar sonunda çiftçi, tüccar, sanayici ve işçi gruplarının hazırladıkları iktisat esasları Kongre genel kurulunda ayrı ayrı oylandı. Bazı önerilerin oylanmasında her grubun kendi haklarını ve çıkarlarını gözönüne alarak farklı oy kullanmaları dikkati çekiyordu.

Birinci Türkiye İktisat Kongresinde Başkan Kazım Karabekir Paşa tarafından hazırlanan "Misak-ı İktisadi Esasları ile Çiftçi ve Tüccar, Sanayici ve İşçi Gruplarının İktisat Esasları" kabul edilerek TBMM'ne ve Hükümetine sunulması kararlaştırıldı.

Yeni Türkiye'nin en azından 1930'lara kadar izlediği iktisat politikasını saptarken bu esaslardan esinlendiği söylenebilir. Bu arada uygulamaya konulmayan birçok önerinin varolduğuna da işaret etmek gerekir.

Birinci Türkiye İktisat Kongresi Kurtuluş Savaşı Türkiye'sini kendine özgü koşullarını yansıtan tarihi bir kongredir. ●

KUZEY GÜNEY DORUĞUNDA "DAĞ FARE DOĞURDU"

- Gelişmiş ülkelerle gelişme sürecindeki ülkelerin önderleri 22-23 Ekimde Meksika'da, ilk kez yapılan Kuzey-Güney Doruğunda bir araya geldiler.
- 22 ülkenin devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı doruğun gündeminde, gelişme sürecindeki ülkelere ticaret alanında belli kolaylıklar tanınması, enerji alanındaki yardımların arttırılması, Birleşmiş Milletler Örgütü çerçevesinde toplu görüşme sürecinin başlatılması ve dünya parasal ve mali sisteminin yeniden düzenlenmesi gibi dünyada yoksulluğun hafifletilmesi açısından yaşamsal konular yer alıyordu.
- İki gün süren toplantıların sonunda hemen hemen hiçbir somut sonuca varılamadı. Adeta dağ fare doğurdu.

YALNIZ silahlanma için yılda 500 milyar doların harcandığı bir dünyada, insanları yaşatmak için gerekli çaba gösterilmediğinden, gelişme sürecindeki ülkelerde 15 milyonu çocuk olmak üzere yılda 50 milyon insan açlıktan ölüyor. 800 milyon kişi, mutlak bir yoksulluk içinde, açlıktan, salgın hastalıklardan kırılıyor, yaşamını sürdürme savaşı veriyor. Söz konusu ülkelerin dış borçları 500 milyar dolara yaklaşıyor. Birçoğunun dışsatım geliri, yıllık dış borç taksiti ödemeye yetmiyor. Nüfus artış hızının gerisinde kalan ekonomik büyüme hızı, müzmin işsizlik, azalacağına artan yoksulluk, bu ülkelerin geleceğini tehdit ediyor.

BİR ELİ YAĞDA BİR ELİ BALDA OLANLAR

İnsanlık onurunu zedeleyen, dünya barışını ve huzurunu tehdit eden bu sefalet tablosu karşısında, dünya sınai üretiminin yüzde 90'ınını, dünya ticaretinin yüzde 93'ünü gerçekleştiren, teknoloji tekelini elinde bulunduran, kısaca "bir eli yağda bir eli balda" kuzey yarı kürenin sınaileşmiş varsıl ülkeleri, egemenlik ve sömürü ilişkilerinin yoksul bıraktığı bu ülkelere, dışsatımlarını arttırmaları için ticaret alanında belli kolaylıklar sağlayacaklar mıydı; ekonomik büyümelerini hızlandırmak için daha çok yardım yapacaklar ve dünya para sistemini ve mali düzenini bu amaçla yeni bir yapıya kavuşturmaya yanaşacaklar mıydı; açlıktan kırılan yoksul ülkelere besin yardımlarını arttıracaklar, ivedi besin stokları oluşturulmasına ve uluslararası bir hububat anlaşması yapılmasına "olur" diyecekler miydi; bu ülkelerde enerji kaynaklarının geliştirilmesi için mali ve teknik yardımları arttıracaklar mıydı; kalkınma sorunlarını Birleşmiş Milletler Örgütü çerçevesinde toplu görüşmeler süreci içinde ele almaya, kısaca, dünyada yoksulluğun hafifletilmesine "evet" diyecekler miydi?

22-23 Ekim günlerinde Meksika'nın Cancun tatil kentinde yapılan ilk Kuzey-Güney Doruğunun gündemini işte bu sorular ya da sorunlar oluşturuyordu.

8 sınaileşmiş ülke ile gelişme sürecindeki 14 ülkenin devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı Cancun doruğu, Batı Alman eski şansölyelerinden Will Brandt'ın başkanlığındaki uluslararası komisyonun 1980 Şubatında ortaya attığı bir öneriye dayanıyor.

REAGAN'IN KOŞULLARI

Brandt komisyonunun bu önerisine, özellikle Meksika Başkanı Lopez Portillo ile Avusturya Şansölyesi Kreisky sahip çıkarak, doruğun gerçekleşmesine öncülük ettiler.

ABD Başkanı Reagan ise, toplantıya belli koşullarla katılmayı kabul etti. Buna göre Kuba toplantıya çağırılmayacak, toplantı ile Birleşmiş Milletler Örgütü'nün etkinlikleri arasında ilişki kurulmayacak ve toplantı sonunda bağlayıcı kararlar alınmayacaktı.

Sovyetler Birliğine gelince. Çağrıldığı halde toplantıya katılmadı. Kimileri, eğer Sovyetler Birliği katılsaydı, doruk bir Kuzey-Güney diyaloğundan çok Doğu-Batı çekişmesine sahne olurdu diyerek, bu yokluğu olumlu karşıladılar.

PARA YARDIMI YERİNE UZMAN YARDIMI

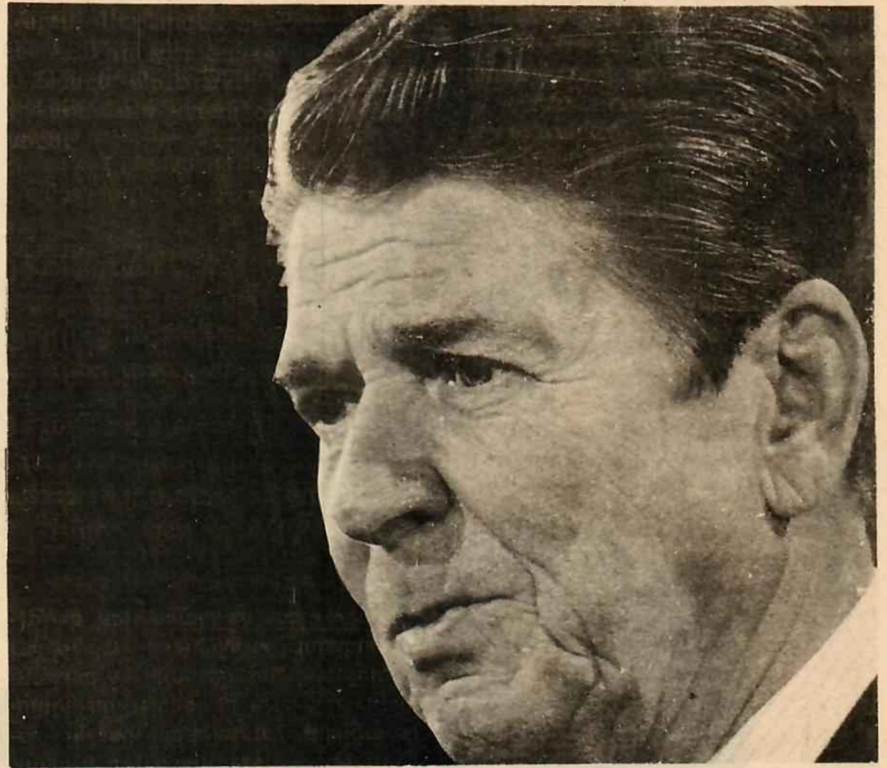
Toplantıda yine serbest piyasa mekanizmasının sihrinden ve özel girişimin erdemlerinden söz eden Reagan, beslenme ve tarımsal gelişme konusunda yardımların artırılmasını isteyen gelişme sürecindeki ülkelerden isteyene, istediği kadar uzman göndermeyi vaad etmekle yetindi.

Willy Brandt

SERBEST TİCARET

Toplantıya katılan gelişme sürecindeki ülke temsilcileri, gelişme sürecindeki ülkelerin, gelişmiş ülkelerin

pazarlarına daha kolay girerek, bu pazarlara sınai ürün dışsatımını arttırmak için belli kolaylıklar sağlanması ve bu amaçla ABD'nin, Japonya'nın ve sınaileşmiş Avrupa ülkelerinin anlayış göstermeleri üzerinde durdular. Bu öneriye karşı ABD Başkanı Reagan, gelişme sürecindeki ülkelerin daha hızlı büyümeleri için uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi gerektiğini belirti. Buna karşı gelişme sürecindeki ülkeler, "ticaretin serbestleşmesine değil, sınaileşmiş ülkelerin belli kolaylıklar sağlamasına gereksinme duyduklarını" ifade ettiler. Sonunda, gelecek yıl İtalya'nın Cenova kentinde uluslararası ticaret konusunda bir toplantı yapılması konusunda görüş birliğine varıldı.

ÖZEL SEKTÖR EN İYİSİNİ YAPAR

Enerji konusunda, gelişme sürecindeki ülkeler, dıştan aldıkları enerjinin fiyatının ve faturasının çok yüksek olduğu, kimi gelişme sürecindeki ülkelerin tüm dışsatım gelirlerini enerji faturasını ödemeye harcadıkları, enerji kaynaklarının geliştirilmesi için gerekli harcamaların güçlerini aştığı ve gelişme sürecindeki ülkelerde yeni enerji kaynaklarının geliştirilmesi ve petrol ve gaz arama ve işletme etkinliklerinin hızlandırılması için uzun erimli düşük faizli kredi vermek üzere Dünya Bankasına bağlı bir birim kurulması gereği üzerinde durdular.

İngiltere Başbakanı Bayan Thatcher başta olmak üzere kimi sınaileşmiş ülke temsilcilerinin de desteklediği bu öneri karşısında Başkan Reagan, Dünya Bankası kaynaklarının yüzde yirmisinin gelişme sürecindeki ülkelerde enerji projelerinin finansmanı için kullanıldığını belirttikten sonra, "bu alanda en iyisini özel sektör yapar" diyerek, bu yaşamsal konuyu da fiyat mekanizmasının acımasız dişlileri arasına atma konusundaki kararlılığını gösterdi.

VAROLAN DÜZEN VE KURUMLAR İYİDİR

Parasal ve mali konularda, gelişme sürecindeki ülkeler, son birkaç yıl içinde dış borçlarının iki kat arttığını, tüm dışsatım gelirlerini dış borç anapara ve faiz ödemeleri için kullandıklarını, ABD'nin yüksek faiz politikasının dış borç yüklerini daha da ağırlaştırdığını belirterek, faiz oranlarının indirilmesini, Uluslararası Para Fonu'nun uluslararası ödeme aracı niteliğinde olan özel çekme haklarını arttırmasını ve dünya para ve mali düzeninin Birleşmiş Milletler Örgütü çerçevesinde başlatılacak toplu görüşmeler ile yeni bir yapıya kavuşturulmasını önerdiler. O arada sınaileşmiş ülkelerin ve ABD'nin mali yardımları arttırması gereği üzerinde durdular.

Bu önerilere de özellikle Reagan karşı çıktı. ABD'nin belli güçlüklerle karşı karşıya bulunduğunu, o nedenle mali yardımları önemli ölçüde arttırma olanakları bulunmadığını belirttikten sonra, gelişme sürecindeki ülkelerin özel yabancı sermayeye kapılarını daha çok açmalarını salık verdi.

Birleşmiş Milletler Örgütü çerçevesindeki toplu görüşmelere ve dünya para sisteminin ve mali düzeninin yeni bir yapıya kavuşturulması önerisine de karşı çıkan Başkan Reagan, Uluslararası ve Para Fonu gibi ABD'nin sözü geçerliliğinin güçlü olduğu uluslararası kuruluşların ve kurumların yeterli olduğunu savundu.

O arada Reagan, dünyada yoksulluğun hafifletilmesi için görüşmelerin sürdürülmesinin yararlı olduğunu kabul ettiği ama, bu görüşlerin nasıl olacağı konusunda somut bir yöntem ortaya konulamadı.

"Somut ne oldu?"

"Sonuç ne oldu?" diyeceksiniz. Sonunda dağ fare doğurdu.

Her lider kendine göre bir değerlendirme yapıp gitti. Örneğin Kanada Başbakanı Trudeau toplantıyı, düş kırıcı olarak nitelendirdi. Bayan Thatcher, dikkat çekici bir anlayış doğdu, dedi. Meksika Başkanı Lopez, toplantının yapılmış olması, konuya verilen önemi gösterir, dedi. Hindistan Başbakanı Gandi, toplantı beklendiği gibi olmadı ama, yine de bir ilerleme oldu, diye görüşünü açıkladı. Çin Başbakanı, toplu görüşmeler en geç gelecek yıl başlamalıdır, dedi. Cezayir sözcüsü, anlamsız bir sonuç olarak, durumu değerlendirdi. Ülkesine döndüğünde verdiği demeçte Başkan Reagan, "**Doruk, Amerika Birleşik Devletlerinin, gelişme sürecindeki ülkelerin ilerlemesine ve dünya ekonomisinin canlandırılmasına gerçekten bağlandığı yolunda bir umut yaratmıştır.**" dedi.

Biz de diyoruz ki, "**değişen bir şey olmadı**".

AMAN KENAN PAŞAM NE YAPIYORSUNUZ?

FİKRET OTYAM

DEVLET Başkanı Kenan Evren'in son Güneydoğu gezisini Gazipaşa'da TV den izleyen belki tek kişiyim, çünkü Antalya'da elektrik "**Olayların İçinden**" programı sırasında kesiliyor. Tek izlence ve de eğlence aracımızın TV olduğunu yazmıştım daha önce, ol nedende bundan yoksun kalmamak için ufak bir jeneratör edindim, pat diye gidince elektrik, çalıştırıyorum bu küçümen jeneratörü, ekran biraz küçülüyor, biraz da titriyor ama ne gam, hiç yoktan iyi oluyor üstelik.

Sayın Devlet Başkanının halkla ilişkileri, onlara yaklaşımı gün gün daha bir içtenliğe dönüşüyor, kimi zaman bana, Cemal Aga'yı o "**muhterem asker**"i, o "**babacan insanı**" anımsatıyor bazı konuşmaları ve tavırları. Akcamdan görüyorum, çok sıkı güvenlik önlemleri gözden kaçmıyor, ama vurgunu olduğum Urfa'da, o candan, o içten, o güzel halk daha bir yakındı Devlet Başkanına, bundan duygulandığını sezinledim sayın Evren'in, "**yaklaşın**" demesinden belli oluyordu bu.

Evren Paşa Urfa'nın yüz köyünden sadece altısında elektrik olduğunu, bilmem kaçında ise hiç okul olmadığından yakındı durdu, kötü bir tablo çizdi milletin önünde, bayağı telaşlandım, zira gerçek de olsa bunları söylediniz mi, yazdınız mı adamın alnına damgayı yapıştırırlar! Yıllar yılı devletin de rakamlarından yararlanıp bu bölge halkının onlara reva görülen yazgılarını, insan yüreğinin kabullenmeyeceği yaşam koşullarını yazdık diye az mı belalar getirilmişti başımıza? Ama ne mutlu ki şimdi bu gerçekleri bir Devlet Başkanının ağzından da işitmek, çözüm çarelerine sıra geldiğini duymak kıvanç veriyor insana.

Yıllar önce, bugün yapımına başlanan Atatürk barajının ilk çalışmaları sırasında traktör iç lastiklerinden yapılmış bir sal ile Ağın'ın Supağniği köyünden Fırat'a kendimi salıvermiş, nice kez ölümle burun buruna gelip Karakaya'da karaya ayak basmıştım, bilmem "**Oy Fırat Asi Fırat**" yazı dizisini, kitabını anımsayan var mı? Suyun dibinde yoksullukla yaşam savaşına duran halkımızın içinde bulunduğu akıl almaz zor koşullar ve yoksullukları anlattığımız zaman, yurt gerçeklerinden habersiz ve de asla haberdar olmak istemeyenler o bilge tavırlarıyla bizi "**komünistlikle, vatan hainliğiyle**" suçladıklarını acı bir anı olarak her zaman anımsarım.

Gelmiş geçmiş iktidarlar şöyle ya da böyle bu kötü yazıları değiştirmek için Doğu ve Güneydoğu'ya da el uzatmışlardır. Keban Barajına ilk kimin el attığı aylarca tartışılmamış mıydı? Bugün Keban ışık saçmaktadır, bereket saçmaktadır. Daha önce de yazmıştım, Urfa tünelinin temelini zamanın Başbakanı Demirel ile nasıl attığımızı. Bu, bir bayrak yarışıdır, bugün bayrak sayın Evren Paşa'nın elindedir, O da bu büyük işlere, ülkenin de yazgısını mutluluk ve refah yönünden değiştirecek temeli atmadadır, kendilerinin de işaret ettiği gibi "**kimin zamanında bitebileceğini**" bilmeden. Önemli olan elbette kimin zamanında yapılması, bitirilmesi değil, yapılmış olmasıdır, bu işlere gönül vermiş bir gazeteci olarak inanılmasını isterim, bunları görebilmenin mutluluğu içindeyim, bunlar bir rüyanın, bir rüyamın gerçekleşmesidir benim için, tüm güzellikleri yanı sıra.

Kötü bir dönemden geçtik, ülkenin elden gitmesine ramak kalmıştı bunların suçunu şuna buna yüklemenin ne yararı var? Bozulan ülke birliğini yeniden kurmak, kardeşliği, sevgiyi yeniden yüceltmek az şey midir?

Siyasal partilerin toptan ve kökünden kapatılmaları, aralarında Yüzüncü Doğum Yılını kutladığımız Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu CHP'nin de bu kutlamalar sırasında kapatılması, gerekçesi ne olursa olsun inanın bir talihsizlik olmuştur, kimse kızmasın, kimse darılmasın; sayın yöneticiler, halkımız buna katılır, katılmaz ama bunu en iyi duygularla söylemek sanırım bir suç olmasa gerek. Bir tarafta daima söyle- →

yen, bir tarafta bu söylenenlere daima susan bir topluluk istemediklerini biliyorum Sayın Kenan Evren ve arkadaşlarının, işte buna inanıp güvenerek açıkça yazıyorum görüşümü.

Evet ülkece birlik beraberlik gereksinimini en çok duyduğumuz şu sıralarda gönlüm daha ne isterdi bilir misiniz? Sayın Evren, bu işlere emeği geçenlere açıkça teşekkür etti, bu bir hakbilirliktir. Bu işe alın teri dökmüş genel müdürlerin, parlamenterlerin, bu büyük işin temeliyle birlikte, birliğin, dirliğin, kardeşliğin, sevginin de bir daha bozulmamasını, yitmemesini de dileyerek atılmasını. Başkalarını bilmem ama, benim gönlümden geçenler bunlardır. Elbette bugünki ortama tastamam ters düşecek bir istektir bu başka bir "canipten" ne ki dedim ya gönül bunu çekiyorsa bilinmesini isterim bu da ülke sevgimden, birliği, beraberliği, dirliği, kardeşliği, sevgiyi herşeyden üstün tuttuğumdandır ve inanmak istiyorum böyle bir duygu taşıyanlar bundan ötürü cezalandırılmamalı.

Bakıyorum siyasal partilerin toptan kapatılması, yönetimin elverdiği ölçüde de olsa eleştirilmedi, bu, onay anlamına gelebilir mi, sanmıyorum. Sayın Devlet Başkanı ve arkadaşları, Hükümet, bir geçiş dönemi olsa dahi bu suskunluğa, halk deyimiyle "es geçmişliğe" alıştırmamak için, alışmamak için de çaba göstermediler. Tekkale oynamak da bir oyundur, tıpkı çift kale oyun gibi, ama gerekli tad yoktur, bulunmaz da. Bu iyi dilek ve duygularımıza onların da katılacağına inanmak geçiyor yüreğimden.

Sayın Kenan Evren Paşa, Urfa'da bazı yöneticilerin halka "Konsey böyle istiyor" ayağıyla "muamele" ettiklerinden yakındı, peki şimdi sormak isterim, sayın Devlet Başkanı oraya gitmeseydi, bu yakınmaları öğrenmeseydi ne olacaktı? Kendi aleyhlerine olan bu tutum hoşnutsuzluğu daha arttırmayacak mıydı? Bir Devlet Başkanının, Konsey Üyelerinin tüm ülkeyi kısa, belirli, kısıtlı gezilerle de olsa dolaşmalarına, olup bitenleri öğrenmelerine olanak var mıdır? Bunlar, basının da görevleri arasındadır elbette, ama bakınız basına, herşeyi Kenan Paşa bizzat öğrensin, eleştirisini bizzat yapsın havası içinde değil midir? Bu suskunluk, inanıyorum ki bugünkü yönetimin asla lehine değildir, bilinmesinde sayısız yararlar vardır.

Bu satırların yazarı da Başkent Ankara'dan çok uzakta, oralarda olup bitenlerden habersiz milyonlardan birisidir. Sayın Devlet Başkanının hoşuma gelen bir tutumuna da değinmek isterim, bazı şeyleri ulusa apacık söylemesinden. Örneğin "tatbikat" sırasında düşen uçağımızın pilotunun sözlerini ben de duymamıştım, Devlet Başkanı bu yakıştırmayı açıklamakla ve asılsız olduğunu söylemekle fısıltı gazetesinin "tahribini" önlemiştir, örnekler çoğaltılabilir.

Diyor ki Sayın Kenan Evren, "siyasal parti ileri gelenleri şimdiden partisel çekişmeler içindedir, toplantılar yapılıyor, dışarıya demeçler veriliyor, baskı unsurları yaratılıyor biz de bunları önlemek için partileri kapattık." Tabii bunları yapanlara; "usulünce" gerekli uyarmalar yapılsaydı, iyi ya da kötü herneyse partilerin kapatılması yoluna gidilmeyecekti değil mi?

Ama siyasal partilerin bu dönemi kapanmıştır, yenilerine merhaba şimdiden.

Bilmem dahli ne orandadır, TRT'nin Genel Müdür Paşasının, Yunan seçimlerini TRT en iyi biçimde verdi, emeği geçenleri kutlamak isterim, haberleri, yorumları, söyleşileri, zamanlaması hele hele "tarafsız"lığı. Zira Komünist Partisi de sanırım 13 milletvekili çıkardı, iktidara gelen sosyalist partinin yanı sıra. Ne bileyim, yakın geçmişte örnekleri çoktur bunu, vermeyebilirlerdi! Nitekim →

bir belgesel filmden Amerikan füzelerinin Türkiye'den sökülmesini aynı TRT "tahrif" ederek, akıl almaz bir pişkinlikle saklamamış mıydı Türk halkından? Üstelik bu sökülmeyi Yunanistan'dan yaptırmamış mıydı? Allah söyletir derler a doğrudur bu söz, görünen odur ki füzeler şimdi söküleceğe benzer Yunanistan'dan, evet, hakkını yememek gerekir TRT'nin, büyük bir öngörürlük yapmış da haberimiz yeni oldu değil mi? Bunu da kutlamak gerekir aslında!..

Siyasal partiler yelpazesinde hertürlü görüşün, inancın yer aldığı Yunanistan'ın yeni iktidarının komşumuz Yunanlılara, Balkanlara, Avrupaya ve tüm dünyaya hayırlı ve uğurlu olmasını dilemek bir komşuluk gereğidir, sırası gelmişken ihmal etmeyeyim dedim.

Sizler de bana "hayırlı uğurlu olsun" der misiniz? Kızımın ve damadımın, adını Murat Fikret koydukları ikinci torunum dünyaya geldi de...

Evet Kenan Paşa, evet, Devlet ikibinon yılına göre yapıyor kimi hesaplarını, ülkemiz ağır yaralar almıştır, en büyük pansumancılık da sizlere düşüyor, geliniz, yirmibirinci asır başlangıcında, siyasal partileri tastamam, özgür, ite kurda el avuç açmayan, kardeşçe, barış içinde, herkesin işi, herkesin aşı, herkesin başını sokacağı bir damı, okuyacağı okulu, binasıyla birlikte profesörleri, yardımcı profesörleri, doçentleri, asistanları, laboratuvarları olan üniversiteleriyle donanmış, yeraltı ve yerüstü servetleri halkın yararına bereket saçan, azınlığın yiyip çoğunluğunun bakmadığı, herşeyin kardeşçe, insanca bölüşüldüğü, fakirden fukaradan arınmış, topraksızın topraklı edildiği, bilime, akla, hele sanata sanatçıya önem verildiği, uzmanlara saygı gösterildiği, özgürlüğün duyulduğu, görüldüğü, cezaevlerinde "kader kurbanları"na yasal biçimde uygulamanın yapıldığı bir Türkiye'nin temelini ulusça atalım. Lütfen bunların temeline ilk harcı siz, sizler koyunuz, çünkü Türk ulusuna bunlar, anasının ak sütü gibi helaldir, hakkıdır, koyunuz ki bugünlerde doğan bebeler bizleri saygıyla, sevgiyle, rahmetle ansınlar.

Bu, tarihsel bir fırsattır, yararlı, gerekli bir fırsattır, bunun ilk harcını koymak onuruna da siz sahip olup, selam bu güzel Türkiye'ye... •

ÜNİVERSİTELER VE ÖZERKLİK

• Türk halkı öyle bir halktır ki, kendinden yana olduğunu bildiklerinin özel çıkarlarını da zaten kollar, toplumsal dayanışma ve özveri içinde onlara desteğini hiç çekinmeden verir. Ama, herşeyden önce, bunu haketmek gerekir.

ÜNİVERSİTELERARASI Kurul ile ÜSYM arasında ortaya çıkan sürtüşmelerden sonra, Devlet Başkanı Kenan Evren'in, Diyarbakır'da, üniversiteleri ağır biçimde eleştiren sözleri, üniversitelerin içinde bulundukları duruma yeni boyutlar getirdi. Üniversiteye giriş sınavında öğrencilerin lise notlarının da belli ölçülerde dikkate alınması gibi teknik görüntülü bir konudan doğan durum, aslında, üniversitelerimizin içine düştükleri acıklı hali bir kez daha gözler önüne serdi.

Bu acı durumdan çıkarılması gereken dersler var. Özellikle Üüniversitelerin bu durumu çok iyi değerlendirmeleri gerekiyor. Biz, üniversiteleri suçlamanın, öğretim üyelerini, onları rencide eder biçimde eleştirilmesinin yararlı olduğu kanısında değiliz. Ne var ki, kendi özerkliklerine ve haklarına yeterince sahip çıkamayan, yüksek öğrenime ilişkin tutumlarıyla da kendilerini toplumdan soyutlayan üniversitelerin, şimdi özerklik konusunda halkın desteğini sağlayamayacak duruma düşmelerinde sorumluluklarının bulunduğu da bir gerçek.

Bazı fakültelerin kontenjanlarının nasıl üniversite dışı girişimler sonucu arttırıldığını anımsayanlar, lise notları ile ilgili son olayı da değerlendirdiklerinde, üniversitelerin sözünü ettiğimiz sorumluluk payını kabul edeceklerdir. Hiç bir kurum, kendini toplumdan soyutlayarak, halkın haklı özlem ve isteklerini hesaba katmayarak, kendi haklarını savunamaz. Demokratik hak ve özgürlükler ancak toplumsal dayanışmayla korunabilirler. Böyle olunca, üniversiteler, kendi haklarını ve özerkliği koruma çabalarındaki yalnızlıklarını, biraz da, toplumdan soyutlanmış olmalarında aramalıdırlar.

Kabuğuna çekilmiş, küçük hesapları ya da kişisel çıkarları toplum yararının üstünde tutan duruma düşürülmüş ya da o izlenimi verir duruma gelmiş üniversiteler, şimdi, belli hakları ve özerkliği yitirme durumunda kalırken, en sert suçlamalara hedef olurken, toplumda yapayalnız kalıyorlar. Oysa, enazından öğrencilerin ve öğrenci ana-babalarının desteğini yanlarında bulmaları beklenirdi. Ne yazık ki, üniversiteler bu destekten dahi yoksundurlar.

Üniversiteler, özerkliği, toplumla bütünleşmek, halkın özlemlerine yanıt verebilmek ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmek yönünde iyi kullanabilmiş olsalardı, bugün, üniversite özerkliğini korumada çok daha güçlü olurlardı. O zaman da, üniversiteler kontenjan ve lise notları gibi konularda kamuoyu karşısında haksız duruma düşmezlerdi. Şayet, özerklik içe değil de dışa dönük bir biçimde kullanılabilseydi onu zedelemek kolay olmazdı. Bir başka deyişle, kalıcı ve güçlü olması için bencil değil, toplum yararına işleyen bir özerklik gerekli. Yeterince etkin ve doğru bir biçimde kullanılamayan özerklik, haklar ya da özgürlükler, sonunda, halkın desteğini yitiriyor ve yalnız kalan kurumların elinden kolaylıkla alınabiliyor.

Üniversiteler, özerkliklerini ya da haklarını koruyabilmek için halkın desteğine muhtaç olduklarını, umarız, artık anlamışlardır. Halkın desteğini yanlarında bulabilmeleri için de, öğretim üyeleri, herşeyden önce, toplum yararını gözetmeli, onu gözettiklerini de kamuoyuna duyurabilmelidirler. Türk halkı öyle bir halktır ki, kendinden yana olduğunu bildiklerinin özel çıkarlarını da zaten kollar, toplumsal dayanışma ve özveri içinde onlara desteğini hiç çekinmeden verir. Ama, herşeyden önce, bunu haketmek gerekir. •

AVRUPA'DA SINIRLI NÜKLEER SAVAŞ

HALUK GERGER

• **ABD Başkanı Reagan son demecinde, bir nükleer savaşı Avrupa'da sınırlı tutmayı amaçlayan resmi NATO stratejisini benimsediğini söylemiş, ayrıca, Avrupa'nın nükleer savaş yıkıntısıyla başbaşa bırakılmayacağını da sözlerine eklemiştir. Burada, asıl duyulması gerekli kaygı, Reagan'ın son demecinden dolayı değil, tümüyle NATO'nun resmi stratejisinden dolayı olmalıdır.**

ABD Başkanı Reagan'ın, Avrupa'da sınırlı bir nükleer savaş çıkması durumunda, bunun bir Sovyet—Amerikan çatışmasına yol açmayacağı yolundaki açıklaması NATO'yu karıştırdı; NATO'nun Avrupa kanadı ciddi kaygılarını dile getirirken, ABD yönetimi de Başkan'ın sözlerini tevil yoluna gitti.

Aslında, NATO'nun Avrupa'lı üyelerinin kaygılanması için Reagan'ın böyle bir açıklama yapmasına gerek yoktu. NATO'nun resmi askeri stratejisi zaten böyle bir yaklaşım üzerinde kurulmuştur ve Avrupa'da sınırlı bir nükleer savaş olasılığı 1967 yılında NATO tarafından kabul edilen "Esnek Karşılık Stratejisi"nin ayrılmaz bir parçasıdır.

"ARAYIŞ"ın 25. sayısında "NATO'DAKİ STRATEJİK SORUNLAR" başlıklı yazımızda bu gerçeği belirtmiş ve NATO'nun Avrupa'lı üyeleri açısından doğabilecek sakıncalara değinmiştik. Konu Reagan'ın demeciyle yeniden güncellik kazandığı için NATO stratejisinin sınırlı nükleer savaş kavramına bir kez daha eğilmek yerinde olacaktır.

ABD'nin 1961 yılında Esnek Karşılık Stratejisini oluşturmasının temel nedeni, Sovyetler Birliği ile bir nükleer çatışmaya girmekten kaçınmaktı. Çünkü, bu iki ülke arasında çıkacak bir sınırsız nükleer savaş sonunda iki ülkede de onmilyonlarca insan ölecek, kentler yakılıp yıkılacak, savaş iki ülkenin de sonu demek olacaktır. Dolayısıyla, amaç, çıkabilecek bir çatışmayı bu iki ülkenin topraklarını içermeyecek bir biçimde sınırlamak olmaktadır. Bir başka deyişle, Sovyetler Birliği ile ABD'nin kendi aralarında bir nükleer savaşa girerek intihar etmeye niyetleri yoktur ve Esnek Karşılık Stratejisi, nükleer savaşı Avrupa'da sınırlı tutmanın ifadesidir.

Sınırlı nükleer savaş kavramı ABD'nin ulusal çıkarlarının gerektirdiği ve Amerikan topraklarıyla halkını nükleer savaş yıkıntısından korumayı amaçlayan bir askeri doktrindir. Bu anlamıyla sınırlı nükleer savaşta savaş alanı, Sovyet ve Amerikan toprakları dışındaki yerler olmaktadır. ABD bu stratejiyi 1967 yılında NATO'ya da kabul ettirmiştir. NATO üyesi ülkelerden Fransa ise bu yüzden NATO'nun askeri kanadından ayrılma kararı almıştır.

Avrupa'da sınırlı nükleer savaşla ilgili olarak NATO stratejisinin öngördüğü senaryoyu 25. sayımızdaki yazımızda şöyle özetlemiştik:

"... 'Esnek Karşılık' adı verilen en yeni stratejide ise üç aşamalı bir senaryo düşünülmüştür. Buna göre, bir çatışmada, birinci aşama olarak, önce klasik silahlar kullanılacaktır. Klasik silahların yeterli olmadığı bir durumda ikinci aşamaya geçilecek ve taktik nükleer silahlar kullanılacaktır.

En sonunda da, şayet gerekirse, üçüncü aşamaya geçilecek, yani stratejik nükleer silahlarla doğrudan Sovyet merkezlerine saldırılacaktır. Bu arada, her aşamadan sonra, bir sonraki aşamaya geçilmeden, bir 'duraklama' (pause) dönemi olacak ve çatışmaya neden olan sorun diplomatik yollarla çözülmeye çalışılacaktır... Bir an için ikinci aşamaya, yani savaş alanında nükleer silahların kullanıldığı aşamaya (sınırlı nükleer savaş aşaması) geçildiğini varsayalım. Bu aşama, Sovyetler Birliği ile ABD için bir taktik (sınırlı) nükleer savaştır, çünkü savaş alanı kendi ülke toprakları dışında, bir Avrupa ülkesinin topraklarıdır. Burası Almanya olabilir, Türkiye olabilir, Bulgaristan, Norveç ya da bir başka Doğu veya Batılı ülke olabilir. (Doğal olarak, konvansiyonel denge ve karşılıklı askeri doktrinler düşünüldüğünde, bu ülkenin bir NATO üyesi olma olasılığı daha fazladır). Bu durumda, ittifak üyesi ülke korkunç bir durumla karşı karşıya olacaktır.

ABD ya da Sovyetler Birliği için 'taktik' (sınırlı) olan bu nükleer savaş, o ülke için stratejik bir nükleer savaştır. Topraklarında 'taktik' bir nükleer savaş yürütülen o ülke ve insanları tarihin kaydetmediği bir yıkımla karşılaşacaktır. Bu durumda, ikinci aşama Almanya'da olacaksa bir Alman için, Türkiye'de olacaksa bir Türk için, ya da Bulgaristan'da olacaksa bir Bulgar için savaşı kimin kazanacağının ne önemi kalacaktır? Her koşulda kaybeden o ülke ve onun yurttaşları olacaktır. 'Taktik' nükleer savaşın alanı olacak ülke, kentleri, insanları ve uygarlığıyla birlikte yeryüzünden silinecektir. Esnek Karşılık stratejisine göre, arkadan yeni bir 'duraklama', yani pazarlık dönemi gelecektir. Büyük bir olasılıkla da üçüncü son aşamaya geçilmeyecektir, çünkü Sovyetlerle ABD birbirlerine stratejik nükleer silahlarını göndererek intihar etmeyeceklerdir. Bir anlaşma zemini büyük bir olasılıkla bulunacaktır ve olan savaş alanı durumuna düşen ülkeye olacaktır."

Görüldüğü gibi, Reagan da son demecinde 1967 yılından beri yürürlükte olan ve bir nükleer savaşı Avrupa'da sınırlı tutmayı amaçlayan resmi NATO stratejisini benimsediğini söylemiştir. Ayrıca, üçüncü aşamaya da geçilmeyeceğini ve Avrupa'nın nükleer savaş yıkıntısıyla başbaşa bırakılacağını teyid etmiştir. Dolayısıyla, asıl kaygı duyulması Reagan'ın son demeci değil, tümüyle NATO'nun resmi stratejisidir. •

KARTALLAR VE KERTENKELELER

AHMET KAHRAMAN

ORTALIK yakılıp yıkılabilir. Daha iyiye, güzele, ılıman günlere ulaştırmak için üstünde titrediğimiz dünya yerle bir edilebilir.

Ama yıkıntılar arasında, eğer çiçek filizlenip boy veriyorsa, bilinki orada yaşam, yani umut vardır. Umudun yüreği durdurulmamış demektir. O zaman, omuzlara düşen görev umuda sarılmaktır. Onu beslemektir. Sonra sabırla çiçeğe durmasını, ürün vermesini sağlamaktır.

*

* *

Biliyoruz ki, tarih örgüsünü kara ilmiklerden oluşturmuştur. Sayısız acı, inilti, o ilmiklere geçmiştir. İnsanlığın geride bırakarak geldiği, soluğuyla dokuduğu tarih, *"gül bahçesi"* değildir. Yunanistan'ın yakın tarihi, tazeliğini koruyan, hala buğu çıkaran somut kanıtlardan biridir. Yunanistan ve Papandreu...

Andreas Papandreu, kralcı diktatörlükle, Faşizme karşı savaşımın en kızgın, en sıcak ortamında ayak bastı ilk gençlik çağına. Kralcı diktatörlüğe ve Faşizme karşı direnenlerin safında yer tuttu. Tutuklandı. Zindanları tanıdığında, demokrasi uğruna çene kemiği kırıldığında, çocuk yaştaydı. İşkence altında çene kemiği kırılmıştı ama, demokrasiye olan bağlılığına ilişkin umudu değil.

Papandreu, cezaevinden çıktıktan sonra yurt dışına gitmeyi başardı. Amerika'ya yerleşti. Öğrenimini tamamladı. Amerika yurttaşlığına bile geçti. Yıllarca sonra ülkesine döndü. Babasının yanında demokrasi mücadelesine katıldı.

Babası, kendi ülkesinin çıkarı doğrultusunda demokrasiye yürekten bağlı, *"halk için halkla bütünleşerek"* uğraşını sürdüren George Papandreu'ydu. Papandreu'nun liderı bulunduğu Halk Birliği Partisinde politikaya atıldı. Milletvekili seçildi. Bakan oldu.

Andreas Papandreu, *"Namlu'nun Ucundaki Demokrasi"* adındaki kitabında, izlediği halktan yana politika nedeniyle, *"Yunanistan kurulu düzeninin etkin güçleri, ABD elçiliği ve CİA ile Çok Uluslu Şirketlerle anlaşmazlığa"* düştüğünü anlatmaktadır. Çünkü kurulu düzen ve bundan çıkar sağlayanlar, *"halka karşın"* egemenliklerini sürdürmek istiyorlardı. O nedenle, Papandreu'ların Halk Birliği Partisi oyların yüzde 53'ünü almasına karşın Kral iktidarı vermedi. Dahası *"çıkar çevreleri"*, bir takım karanlık çevreleri besleyerek, yakalarına *"milliyetçi"* rozetini takıp, sokağa saldı. Hedef Papandreu'lardı. CİA'nın birçok yerde denenmiş, uygulanmış yöntemleriyle yıpratılacaklardı Papandreu'ları...

Hedeflenen amaca ulaşıldı da... 21 Nisan 1967 tarihinde *"Albaylar Cuntası"* bir darbeyle iktidar çarkını ele geçirdi. Darbeciler *"Komünistlerin ülkeyi ele geçirmelerine olanak vermemek için eyleme geçtiklerini"* söylüyorlardı.

Papandreu, *"Namlunun Ucundaki Demokrasi"* de şöyle demektedir:

"— Cunta'nın Lideri Papadopulos CİA'nın eski görevlisidir. CİA ile KYP (Yunanistan Ulusal Güvenlik Örgütü) *arasında bağlantı kurmakla görevliydi (...) Papadopulos, Avrupa kıtasında diktatörlük makamına geçen ilk istihbarat ajanıdır."*

Papandreu kitabında, Amerika Birleşik Devletlerini Yunanistan'da halk iktidarını neden istemediğini uzun uzun anlattıktan sonra, darbenin Nato ve CIA (Amerika-Merkezi Haber Alma Örgütü) tarafından düzenlendiğini öne sürmektedir. Andreas Papandreu'ya göre, 1967 darbesi, *"CIA'nın Avrupa'daki ilk başarılı askeri hareketi"*'dır. Papandreu, darbenin nedenini şu sözlerle vurgulamaktadır:

"— ABD 1967 darbesiyle, Latin Amerika'da uyguladığı politikayı, Avrupa kıyılarına da taşımıştır."

Cunta, darbeden sonra "ısmarlama" vatan haini, ısmarlama düşman sloganlarıyla yola çıkarak devlet terörünü egemen kılmaya, bu yoldan ayakta kalmaya çabaladı. Binlerce kişi tutuklandı. Tutuklulara, *"Amerika'nın Vietnam'da denediği işkence yöntemlerini"* uyguladı... Falaka, ırza geçme, tavana asma, elektrik şoku en çok uygulanan işkence türleriydi.

Papandreu da tutuklular arasındaydı. Sekiz ay hücrede, *"manevi işkence"* altında yaşadı. Düzmece suçlar, *"hayali dosyalar"*'la mahkum etmek istediler. Fakat, başaramadılar. Onu serbest bıraktılar. Papandreu, yine yurt dışına giderek, demokrasi savaşımına kaldığı yerden devam etti...

1974 yılında Türkiye Hükümeti'nin Kıbrıs'a müdahalesiyle halkın gücünden, desteğinden yoksun ve çatırdamakta olan cunta yıkılıverdi. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Kıbrıs Harekatı, Yunanistan'a da demokrasi armağan etti. Papandreu, yine ülkesindeydi...

*

* *

Ünlü bir ozan, *"kasketliler haini affetmez"* demektedir, bir dizesinde... Burjuvazi affedebilir ama, emekçiler halka ihanetin izlerini unutmaz demektedir, ozan... O nedenle yeryüzünde bir tek ihanetin bulunduğunu vurgulamaktadır:

"— Halka ihanet!.."

1967 yılında Yunanistan'da *"düzmece suçlar ve ısmarlama dosyalarla"* Papandreu'yu demir parmaklıkların gerisine gönderen, *"halkın dostlarına"*, "Amerika damgalı işkence" uygulayanlar nerededir, bugün? *"Vatana ihanet"*'in cezasını çekmektedirler, cezaevinde. Onların mahkum etmek istedikleri ise halkın gücü ve desteğiyle iktidarda... Bu olgu, ayrıca *"Amerika ve Nato sözde Yunanistan müttefiki olmasına karşın işlediği kötülüğün karşılığını görmelidir"* diyen Yunanlıların demokratça kararlılığını simgelemektedir.

Papandreu'nun uğraşında *"umut"*, *"direnç"*, *"halk için halkla bütünleşerek"* ayrılmaz ilkelerdi. Papandreu, kartalların da, kertenkelelerin de doruklara çıkmak için çabaladıklarını biliyordu. Ama kartallar ulu kayalıkların doruklarında kanat çırparken, dayançsız kertenkelelerin yamaçlara yapışıp kaldığının da bilincindeydi. Günümüzde, *"kartallaşma ancak halkın gücüyle"* olasıydı... Ama umut ve inançla direnmesini bilenler için...

*

* *

Papandreu, yıllarca diri tuttuğu umudunu iktidar yapmasını bilenlerden başaranlardandır. ●

KULLANILMAYAN JEOTERMAL KAYNAKLAR

Dr. MUSTAFA ÖZCAN ÜLTANIR

- **Türkiye'de 15 megavat'lık küçük güçlü Denizli-Kızıldere jeotermal elektrik santralının yapım öyküsü, ülkemizin genel enerji ve elektrik darboğazına nasıl itelendiğini gösteren bir örnek oluşturmakta.**

TÜRKİYE'de yerli enerji üretiminin yetmezliğinden oluşan enerji darboğazı sürd..., köklü çözümün ulusal kaynaklarımızın aranmasına ve geliştirilmesine bağlı olduğu, geçmişte petrol dışalımcılığını savunanların bile yadsıyamayacakları biçimde somutlaştı.

Kaynak aramaları ve özellikle petrol aramaları kamuoyunun ilgilendiği güncel konu oldu. Yılın başlarındaki Nusaybin Güney Dinçer–1 sondajından, İskenderun Körfezi Efe–1 sondajına, Trakya'daki Turgutbey–1 sondajına ve Batman yöresindekilere dek tüm petrol sondajları, basında manşetlere geçen haberleri oluşturmakta. Türkiye'nin enerji bütçesi yarı yarıya petrole bağımlı petrolün yüzde 80'den çoğu dışalımla karşılanıyor diye, çözümün yalnızca petrol bulgularında aranması da yanılgılı.

Sorunun çözümü, büyük küçük demeden tüm doğal enerji kaynaklarımızı planlı biçimde kullanıma sokabilmekte. Bakışlar petrol üzerinde yoğunlaştırılmış olmasına karşın, uyuyan ve kullanılması gereken başka kaynaklarımız da var. Bunlardan birisi petrol gibi sondajla, ama daha kolay sondajla çıkarılabilen doğal sıcak su ve buharlar ya da teknik deyişle jeotermal enerji. Oysa, bu kaynağın geliştirilmesi plansızlıkla sürüncemeye bırakılmış ve gereksiz dış bağımlılıklara da itilmiş, ama özellikle Batı Anadolu'da açılan kuyulardan buharlar fışkırmakta.

Jeotermal enerji, dünyanın oluşumundan bu yana bitmeyen yeryuvarı iç ısısına ve yeryüzünden sızıntılarla beslenen yeraltı sularına dayandığından, tükenmeyen bir kaynak durumunda. Günümüz teknolojisinde, yeni ve yenilenebilir enerji kaynakları arasında önemli yer kapsıyor. Doğal sıcak su ve buharların sondajla çıkarılmaları bir yana, yeraltındaki kuru sıcak kayalara dışarıdan su enjekte edilerek, insan yapısı jeotermal kaynakların oluşturulmasına bile girişilmiş bulunuluyor. Jeotermal enerji elektrik üretiminde, merkezi kent ısıtmasında, endüstride, tarımda ve çeşitli yerlerde kullanılabiliyor.

İtalya, Amerika, Sovyetler Birliği, Japonya bu kaynaktan elektrik üretimi ve ısıtmada başı çeken ülkeler. Bunların yanısıra Yeni Zelanda, Meksika, İzlanda gibi başka ülkelerde de jeotermal elektrik santralları ve ısıtma uygulamaları görülmekte. İzlanda'nın başkenti Reykvajik bu enerjiyle merkezi biçimde ısıtılmakta. Kissinger'in iktisadi NATO'su diye tanınan Uluslararası Enerji Ajansı kapsamında, jeotermal enerji araştırma ve geliştirme projeleri önemle yürütülmekte. Ajans üyesi Türkiye ise, bu üyeliğin genel enerji programlamasına getirdiği yönetimsel dış bağımlılığın sancısını çekmekte, ama bu tür geliştirme projelerine katılan ülkeler arasına sokulmadığından, çalışmalardan yararlanamamakta. Oysa, Türkiye jeotermal enerji olanakları bakımından zengin bir ülke varsayılmakta.

Ülkemizde Denizli Sarayköy Kızıldere'de yapılan 370 ve 1241 metre derinliklerde değişen çeşitli sondajlarla, sıcaklığı 171 ile 207 derece arasında bulunan doğal buhar çıkarılmış bulunuluyor. Çanakkale Ayvacık Tuzla yöresinde 103 metre derinlikteki sondajdan 122 derecelik kaynar su ve buhar fışkırıyor. İzmir Seferihisar, Dikili, Agamemnun, Doğanbey alanlarında da yapılan çalışmalar, buhar ve sıcak su karışımlı jeotermal akışkan çıktığını gösteriyor. Afyon Gecek yöresinde yapılan edütler doğal sıcak su ve buhar karışımını ortaya koyuyor. Balıkesir, Manisa, Eskişehir, Ankara, Nevşehir, Yozgat, Erzurum, Siirt yöreleri olası jeotermal alanları sayılıyor. Ege, Marmara ve Orta Anadolu bölgelerinde zengin gözüken bu olanak, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya dek öteki bölgelerimize de yayılmakta.

Yapılan ön çalışmalar Türkiye'nin jeotermal enerji gizilgücünün (potansiyelinin ya da varlığının) günde 105 bin ton petrole eşdeğer olduğunu göstermekte. Bu gizilgüç yılda 38 milyon ton petrol eşdeğeri demektir. Bir başka deyişle, Türkiye'nin bu yıl beklenen petrol tüketiminin ikibuçuk katına yakın. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 1981 yılı raporlarına göre, elektrik üretiminde kullanılabilecek olası jeotermal güç, dört bin 500 megavat ile işlemekte olan elektrik santrallarının güçleri toplamının yüzde 85'ine eşit. Isıtmada kullanılabilecek olanın yaklaşık yedi katı düzeyinde ve 31 bin 100 megavat kadar.

Türkiye'de jeotermal enerji arama ve geliştirme çalışmaları, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü'nce yapılmakta. Ancak plansız yürütülen çalışmalarla, üretim yapılabilecek jeotermal kaynakların saptanmasında ve sondajlı bulguların geliştirilmesinde ileri gidilememekte. Son on yıldaki çalışmalar irdelendiğinde, kullanılabilecek ve olası jeotermal alanlara, ne yazık ki bir yenisinin eklenemediği görülmekte. Amerika'daki jeotermal enerji pilot çalışmalarına, Türkiye kopilot ülke olarak katılıyor denirken, gerçekte jeotermal kaynaklarımızın geliştirilmesi uyutulmuş bulunuyor.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın ocak ayında yayınladığı, **"Uzun Vadeli Enerji Hammaddeleri Arama Projesi Programları"**'na göre, jeotermal enerji aramalarına 1988 yılına dek ayrılması istenen ödenek, 1980 birim fiyatlarıyla beş milyar 247 milyon lira kadar ve yetersiz düzeyde. Türkiye'nin petrol dışalımı için, yılda 400 milyar lira harcama yapan ülke olduğu anımsanmalı. Söz konusu programda, jeotermal enerji aramalarında çalışacak teknik eleman sayısının 1988 yılında 62'ye ve sondaj makinası sayısının da 10'a çıkarılması gibi yetersiz hedeflerin seçilmesi, çalışmaların geliştirilmek istenmediğini kanıtlamakta.

Türkiye'de jeotermal enerjinin kullanılmasında, ısıtma ikinci plana itilerek, yalnızca elektrik üretimine ağırlık veren bir tutum var. Oysa dünyada jeotermal enerji kullanımı, ısıtma alanında daha kolay yaygınlaşmakta. Türkiye'de jeotermal kaynaktan elektrik üretimi, Türkiye Elektrik Kurumu ile kendisine sorumlu bir devlet kuruluşu bulmuş olmasına karşın, ısı enerjisi için böyle sorumlu bir kuruluş yok. Bu alandaki görev kargaşası, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın ise genel enerji planlaması yokluğundan ve görev yasası olmayışından eşgüdüm yapamayışı, jeotermal ısıtmanın itelenmesinin nedenleri. Bugün için Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü'nün deneme amacıyla kurduğu yarım megavatlık Denizli Kızıldere Jeotermal pilot santralı, yalnızca üç köye elektrik vermekte, ayrıca yöredeki deneme seraları da jeotermal enerjiyle ısıtılmakta.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın sözde planlamaları, Türkiye Elektrik Kurumu nca yaptırılan 15 megavatlık Denizli Kızıldere jeotermal elektrik santralının, 1982 yılında biteceğini ve yılda 90 milyon kilovat-saat elektrik üreteceğini göstermekte. Yapılacak başka santrallarla 2000 yılında, jeotermal kaynaktan elektrik üretiminin bir milyar 575 milyon kilovat-saat'a çıkarılması planlanmakta. 2000 yılında toplam elektrik üretiminin 150 milyar kilovat-saatı aşacağı savlandığından, acaba elektrik bütçesinde jeotermal kay- →

nağa yüzde bir pay düşecek mi? Kızıldere santralının yapımına bakarak, bu soruyu olumlu yanıtlamak olanaksız. Bu küçük santralın yapımı bile sürekli gecikmekte.

JEOTERMAL SANTRAL ÖYKÜSÜ

Denizli Sarayköy Kızıldere alanının ortaya konulmasıyla ilgili çalışmalar 1971 yılında tamamlanmış bulunuyordu. Yörenin gizilgücü 30 megavat olarak saptanmıştı. O yıl Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı için Devlet Planlama Teşkilatı'na sunulan özel ihtisas komisyonu raporunda, 20 megavatlık jeotermal santralın kurulması öneriliyordu. Yıllarca bu santralın yapılabilirlik etüdleri hazırlanıyor denildi, ama iş gerçekte tutarlı biçimde ele alınmadı. 1974–1975 yıllarına gelindiğinde de, göstermek ve deneme yapmak amaçlarıyla, yarım megavat (500 kilovat) güçte denilse de gerçekte 120 kilovat'lık mini pilot santral kurmakla yetinildi. Asıl santralın yapımı gecikirken, göstermelik mini pilot santralın tek olumlu yanı, yerli teknolojiyle kurulmuş olmasıydı.

1976 yılına gelindiğinde jeotermal santral yapımı, Türkiye Elektrik Kurumu'nun yatırım programına alınıyordu. Kurum'un Plan Koordinasyon Dairesi tarafından Nisan 1977 tarihiyle düzenlenen ön proje formunda, yörede kurulması uygun görülen sekiz ya da 10 megavat'lık ilk jeotermal santralın büyük ölçüde yerli teknolojiyle kurulabileceği ve 135 milyon liralık sabit yatırımla gerçekleştirilebileceği açıklanıyordu. Buna karşın, aynı yıl santralın yapımı paket olarak uluslararası ihaleye çıkarılıyor ve 12.12.1977 tarihinde imzalanan protokolle, İtalya GIE firmasına veriliyordu. Bu kez 15 megavat güçte olması kararlaştırılan santralın, yatırım tutarı da şişirilerek 520 milyon liraya yükseltiliyordu.

Enterkonnekte sisteme bağlanacak Denizli Kızıldere jeotermal elektrik santralını yabancı firma yapa dursun, 1978 yılında Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü özellikle kamu sektörü kuruluşlarından yararlanarak, beş megavatlık jeotermal buhar türbininin yerli teknolojiyle imalatını başarıyordu. Bu çalışma ayrıca, 50 megavatlık jeotermal buhar türbinlerinin bile yerli teknolojiyle yapılabileceği gösteriyordu. Bu güçte jeneratör ve yardımcı ekipmanların da yerli teknolojiyle yapılması olanaklıydı. Kısacası, 15 megavat'lık santral bütünüyle yerli olarak yapılabilirdi, ama iş anahtar teslimi yabancı firmaya bırakılmıştı.

Yabancı firmanın başlangıçta 1980 sonunda bitireceğini söylediği santralın bitiş tarihi, önce 1981, sonra 1982 ve şimdi de 1983 yılına ertelenmiş bulunuyor. Bu gecikmelerle maliyetin üç kat artarak, birbuçuk milyar liraya ulaşacağı oranlanmakta. Bu küçük santralın öyküsü bile, Türkiye'nin hangi yanlış tutumlarla enerji ve elektrik darboğazına itildiğini gösteriyor.●

TRT VE SAĞLIK

TURHAN TEMUÇİN

- **Türkiye'de hala kuduz köpek tarafından ısırılanlara çaput tütsülemesinin iyi geleceğine inanan, tencere karası sürülerek sıtmadan kurtulunacağını uman, arpaya ayet yazarak hastalığına çare bulunacağını sanan milyonlar yaşamaktadır...**
- **Türkiye'de halkın sağlık anlayışı açısından eğitilmesi zorunlu hale gelmiştir. Eğitilmiş kimselerin sağlık hizmeti eğitilmemişlere göre çok daha kolay ve harcamasız olmaktadır. Bu eğitimin yapılabileceği en etkin yer de kuşkusuz TV'dir.**

TELEVİZYONUN Türk toplumunun vazgeçilmez bir aracı olduğundan bu yana nerdeyse onbeş yıl oluyor. Bu süre içinde görüldü ki, "**beyaz cam**" yaşamımızın bir parçası olmuştur. Toplumumuz gibi, daha çok görerek öğrenen ve etkilenen bir toplum için gerçekten televizyon son derece etken bir araçtır. Özellikle televizyondaki dizilerin hemen günlük yaşamımıza yansıması, izleyenleri etkisi altında bırakması çok olağan bir hale gelmiştir. Örneğin TV'nin ünlü dizisi "DALLAS" da Bayan Eli'nin göğüs kanseri olmasından sonra göğüslerini muayene ettirip kanser olup olmadığını anlamak isteyen kadınların orantısında son derece şaşırtıcı artışlar olmuştu. Dizinin o bölümünün oynadığı günlerde, özellikle Ankara Ahmet Andiçen Kanser Hastanesinde kontrol olmak isteyen kadınların sayısında yüzde 300-400 oranında bir artış olduğu saptanmıştı.

Bunun gibi pek çok dizinin kahramanlarının davranışları, giysileri ve sözleri de hemen benimsenmiştir. Bunlar TV nin toplum üzerinde ne kadar etken olduğunu göstermektedir.

Tüm bu olgulara karşın TV, Türk toplumunu eğitici düzeyde etki altında bırakabilecek ne yapmıştır? Pek bilinemez.

Özellikle sağlık konusunda. Yabancı "**DOKTOR**" dizilerini ekranına getirerek toplumumuzda bir aşağılık kompleksi yaratmaktan başka! Yabancı ülkelerin hastanelerinin görüntüsünü, çalışma düzenini ve hekimin yaşantısını sergileyerek izleyenleri "**bunlar bizde ne zaman olur**" dedirtmekten öte gidememiştir bizim televizyonumuz.

Oysa toplumumuz gibi sağlık açısından çağının çok gerilerinde kalmış bir topluma, TRT Genel Müdürlüğü çok yararlı hizmetler götürebilirdi.

ACI GERÇEKLER

Türkiye'de hâlâ kuduz köpek tarafından ısırılanlara eski bez, çaput tütsülemesinin iyi geleceğine inanan, tencere karası sürülerek sıtmadan kurtulunacağını uman, arpaya ayet yazarak derdine, hastalığına çare bulacağını sanan milyonlar yaşamaktadır. Tüm ruhsal hastalıkların ise cin-peri çarpmasından ileri geldiğine inanarak üfürükçülerin nefesine koşan insanlarımız vardır. Baltimor üniversitesi ile Hıfz-ı Sıhha Enstitüsünün ortaklaşa yaptıkları bir araştırmaya göre de kırsal kesimde yaşayan halkımızın en saydığı kişilerin başında "Mütetabbib" denilen üfürükçü, sınıkçı gibi sahte doktorların yer aldığı saptanmıştır. Bu kişiler, cin çarpmasından, romatizmaya, sıtmadan, vereme, göze gelmekten kırıklara kadar her türlü derdin devasını becerdiklerini ileri sürerek her yıl yüzlerce insanımızın sakat, hasta ve çaresiz kalmasına neden olmaktadırlar.

Öte yandan bu sahtekârlıkların dışında, salt sağlık açısından eğitilmemiş oldukları için çocuk düşürürken ölen, aşılanmadıkları için elden giden, zamanında hekime başvuramadıkları için onulmaz hastalıklara tutulan insanlarımızın sayısı da hiç az

TRT'nin görevi sosyal yaşamımıza uygun programcılıktır.

değildir. Beslenme çağındaki çocukların, yanlış beslenmeden ölmesi, yanlış kundaklamadan sakat kalması, ateşli hastalıklarda su verilmediği için eriyip gitmesi hep bu sağlık eğitiminin olmamasındandır.

Özetle, halkımızda hasta olmadan önce doktora başvurma alışkanlığı yoktur. Bu nedenle de doktora başvurulduğunda çok geç kalınmaktadır.

İşte tüm bu eksiklikler, yanlışlar TV kanalı ile halkımıza bir güzel anlatılabilirdi.

AMA YAPILAN NE?

Oysa TRT Genel Müdürlüğü eskiden beri sağlık konularına tek gözle bakmıştır. Doktor dizilerinin sağlık eğitimi için yeteceğini sanmış ve herhalde bu nedenledir ki, ekranlar yabancı doktor dizilerinden hiç kurtulmamıştır.

Prenseslerin, kraliçelerin düğün şölenleri, Avrupa Şampiyon klüpler maçları TRT yöneticilerine koruyucu sağlık hizmetlerinin bilinmesinden çok yararlı görünmüştür.

1973 de Türk Tabibler Birliğinden üç kişilik bir heyet zamanın Genel Müdürü Musa Öğün'ü ziyaret edip TV de sağlık konuları ile ilgili bir dizi program uygulamak istediklerini bildirmişlerdi. Genel Müdür programı baştan sona dinlemiş ve sonra zile basarak şube müdürünü çağırmıştı. Gelen müdüre:

—"Beyefendilerin çok haklı ve yararlı dilekleri var. Hemen kendileri ile oturunuz ve bir sağlık dizisi yapmak için çalışmaya başlayınız" demişti.

"Başüstüne"yi çakan yetkili, sonraki günlerde allem etmiş, kallem etmiş hem Türk Tabibleri Birliği yetkililerini ve hem de kendi genel müdürünü atlatmıştı.

O gün bu gündür de köklü bir sağlık programı hazırlanamamıştır.

Devlet Planlama teşkilatının bir raporuna göre 1990 yılında 61.3 milyon nüfusumuza karşın doktor sayımızın da 74 bin 666 olması gerekmektedir. Ve gene aynı rapora göre 2000 yılında 70 milyon nüfusa karşılık 85 bin 679 doktora gereksinme olacaktır. Aynı tarihte 26 bin diş hekimine, 160 bin hemşireye ve 20 bin ebeye gereksinme duyulacaktır. Bu rakamlara yirmi yıl içinde nasıl olup da ulaşacağımız ve bunları hangi güçle finanse edebileceğimiz belli değildir.

Durum böyle olunca halkın sağlık anlayışı açısından eğitilmesi daha büyük bir önem kazanmaktadır. Eğitilmiş kimselerin sağlık hizmeti, eğitilmemişlere göre çok daha kolay ve harcamasız olmaktadır.

Koruyucu sağlık hizmetinin ne olduğunun bilinmesi ise, en iyi sağlık eğitimidir. Bu eğitimin yapılabileceği en etken yer de hiç kuşkusuz TV'dir.

Oysa TV'de sağlık eğitimi yerine şerbetli yılancılara, hastalık tedavi eden "kerametli" balıklara ve bel çekerek fıtık düzelten "mütetabbib"lere yer verilmektedir.

Sağlığın böylesine magazin kabul edildiği bir başka ülke de herhalde yoktur.

Haftada hiç değilse bir gün ve hiç değilse onbeş dakikalık bir sağlık programını yapacak, yaptıracak kişi halk sağlığına çok büyük katkıda bulunacaktır. ●

ORHAN ÇAPLI'YI YİTİRDİK

GENÇLİK ve Spor Bakanlığı Eski Müsteşarı ve eğitimci Orhan Çaplı 22 Ekim 1981 Çarşamba günü vefat etti.

1925 yılında Mersin'de doğan çaplı, 1942'de Balıkesir Öğretmen Okulu'nu, 1952'de de Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirdi. 1956 yılında Boston Üniversitesi Eğitim Fakültesinden "Bachelor of Sience", 1957 yılında Columbia Üniversitesi Eğitim Fakültesinden "Muster of Arts" diploması alan Çaplı, eğitimcilik görevine 1953 yılına değin ilkokul öğretmenliği yaparak başlamıştı. Daha sonra Bitlis İlk Öğretim Müfettişliği ve Isparta Gönen Eğitim Enstitüsünde öğretmenlik ve yöneticilik yapan Çaplı 16 yıl TRT Ankara radyosunda Eğitim ve Toplum sorunlarına ilişkin program yapmış ve 1978-1979 döneminde Gençlik ve Spor Bakanlığı Müsteşarlığı ve Yurtkur Yönetim Kurulu Başkanlığı görevinde bulunmuştu.

Orhan Çaplı'nın, mesleği ile ilgili olarak yayınlanmış "Uluslararası Çalışmalar", "Geri Zekalı Çocuklar", "Çocukların, Gençlerin Eğitimi ve Davranış Bilimleri" adlı eserleri vardır. Ölümünden önce tamamladığı "İnsanın İç Dünyası" adlı eseri ise basılmak üzeredir.

Çaplı'nın cenazesi 23 Ekim 1981 Perşembe günü Maltepe Camiinde öğle namazı sonrası alınarak Karşıyaka Mezarlığında toprağa verildi.

Öğretmenlik yaparak, yazarak, radyoda konuşarak, üst yöneticiliklerde bulunarak yaşamını topluma adayan bir aydın kişiydi.

Milli Eğitim Bakanlığının bir yüksek öğretmen okuluna "Orhan Çaplı"nın adını vereceği de öğrenildi. •

ORHAN ÇAPLI'NIN YAYINLANMAMIŞ KİTABINDAN "İNSANIN İÇ DÜNYASI"

Bir insanın, çevresindeki insanlarla sağlıklı ilişkiler kurup, huzur ve uyum içinde yaşayabilmesi için; İNSAN denilen varlığı her yönüyle çok iyi tanımasına, bilmesine gereksinme var. İnsanlar arasındaki anbirbirlerini yeterince tanıyamamış olmalarının büyük ölçüde etkisi olduğu da bir gerçek. Nitekim: İnsanın iç dünyasını, özelliklerini, niteliklerini, insan davranışlarının altında yatan nedenleri bilen ve kendi davranışlarını bu konuda edindiği bilgilere göre ayarlayabilen bir kimse, insanlarla olan ilişkilerinde kolay kolay yanlış ve kusurlu davranışlarda bulunmuyor.

İnsan ilişkileri açısından hiç de içaçıcı bir durum içinde bulunmayan; ruh sağlıkları bozuk, uyumsuz insan sayısının gün geçtikçe hızla çoğaldığı çağımızda insanlarla geçinebilmek, insanlarla iyi ve sağlıklı ilişkiler kurabilmek de giderek güçleşmektedir. Özellikle böyle bir ortam içinde insan olarak hepimize önemli görevler düşmektedir. İnsan ilişkilerinin sağlıklı ve ahenkli bir biçimde sürdürülebilmesi için herşeyden önce herkes birbirine yardımcı ve destek olmalıdır.

Hoşgörü, anlayış, sabır ve bağışlama insan ilişkilerinin iyi ve sağlıklı bir yönde gelişmesinde çok önemli etkisi olan davranışlardır. Ancak bu konuda en önemli nokta; insanların önce kendilerini ve sonra da diğer insanları çok iyi tanımaları gerçeğidir.

Bir eğitimci olarak kesinlikle inanıyorum ki: Eğer bir insan kendini tanır, güçlü ve güçsüz, iyi ve kötü, normal ve anormal yanlarını, kısacası önce her yönüyle ne olduğunu, nasıl bir insan olduğunu bilir ve daha sonra ilişki kurduğu insanları da tanımaya çalışır, ilişkilerini buna göre ayarlayabilir, düzenleyebilirse insanlarla olan ilişkileri yönünden pek fazla bir sıkıntı çekmez. Öte yandan her insan kendi yaşamında, insanlarla ilişkileri sırasında, bu ilkeler doğrultusunda davranırsa, insanlar arasındaki geçimsizlikler, anlaşmazlıklar gözle görülür biçimde azalır.

Bir insanın yalnız başına yaşaması mümkün değildir. İnsan olarak hepimiz birbirimize muhtacız ve birlikte yaşamak zorundayız. İçinde yaşadığımız dünyayı sıkıntılardan, yersiz ve gereksiz tartışmalardan ve kavgalardan uzak, birarada barış ve huzur içinde yaşanabilecek bir duruma getirebilmek için elbirliğiyle çaba harcamamız gerekiyor.

VARNA TOPLANTISINDAN İZLENİMLER

JÜLİDE GÜLİZAR

Selam dostlar,

Bu hafta sizlere, başlarken vadettiklerimden başka bir konudan sözetmek istiyorum. Bulgaristan'ın Varna kentinde yapılan bir toplantıdan "Gazetecilerin Haklarını Koruma Dünya Forumu" adlı bu toplantıda, Uluslararası Demokrat Hukukçular Örgütü'nün de katılmasıyla kısa adı OİJ olan Uluslararası Gazeteciler Kuruluşu ve Bulgar Gazeteciler Birliği'nce düzenlenmişti. Asya, Avrupa, Afrika ve Latin Amerika'daki otuz üç ülkeden ve yedi uluslararası kuruluştan kırküç delege katıldı bu Dünya Forumu'na.

12-18 Ekim arasında bir hafta geçirdik Varna'da. Varna, Bulgaristan'ın Karadeniz kıyısındaki —cennetten bir köşe denebilecek— bu tatil kenti en güzel sonbahar günlerini yaşıyordu.

Bizi, Uluslararası Gazeteciler Dinlenme Tesislerinde konuk ettiler. Burası da sanki bir başka cennet köşesi.

Forum hem bir çalışma hem de çok kısa süreli bir tatil gibi dünülmüş ve çalışma saatleri ona göre düzenlenmiş. Saat dokuzda başlayan çalışmalar onaltıda bitiyor ve ondan sonra serbest kalıyorduk. O saatten sonra dileyen kenti geziyor, dileyen bizler için düzenlenmiş gezilere katılıyordu.

Gazetecilerin Haklarını Koruma— Dünya Forumu 14 Ekim sabahı, Bulgar Gazeteciler Birliği Başkanı Yossifov'un konuşmasıyla açıldı. Daha sonra da Bulgar Devlet Başkanı Todor Jivkov'un Forum'a gönderdiği mesajı okundu. Jivkov, çağdaş dünyada artık kamuoyunun ve onların temsilcisi olan basın güçlerinin katılması olmaksızın hiçbir önemli sorunun çözümlenemeyeceğini bildiriyor ve bu katılımın gittikçe arttığını, gelişen bilim ve tekniğin bunu büyük ölçüde kolaylaştırdığını vurguluyordu. Emperyalizme, kolonializm ve yeni kolonializme, basın tekellerine ve savaşa karşı olan bütün gazetecileri yürekten selamladığını bildiren Jivkov mesajını şöyle bitiriyordu:

"Gerçek, her zaman onurlu ve cesur insanlardan yana oldu. Zulüm ve baskılar onurlu gazetecileri yıldırımaz ve onların moral gücünü yıkamaz."

Sonra konuşmalar başladı. Fransızı konuştu, Kıbrıs Rum Temsilcisi konuştu, Salvadorlusu konuştu, Senegallisi, Filistinlisi, Vietnamlısı konuştu, Nikaragualısı, Bulgarı, Almanı konuştu, çeşitli uluslararası kuruluşların temsilcileri konuştu. Hepsi de mesleklerinin sorunlarını, karşılaştıkları güçlükleri anlattı. Tabii hemen her toplantıda olduğu gibi kimi konuşmacılar amaç dışına çıkarak, ülkelerindeki baskı ve rejimlerinin halka çektirdiklerinden sözettiler. Hatta bunlardan birkaçı bu tür konuşmaların ilgi ve alkış topladığını görünce, üç gün boyunca aynı şeyi yapmaya kalkıştılar. Dördüncü gün Senegalli Moctar Kebe dayanamadı ve "arkadaşlar, foruma katılanlar eğer değişik birşey söyleyeceklerse söz alsınlar bundan sonra, çünkü bazı arkadaşlarımızdan üç gündür hep aynı şeyleri dinledik" diye uyarıda bulundu Kore'den, Japon'dan, Batı Sahra'dan, Hindistan'dan, Nijerya, Gana, Suriye, Irak, Çekoslavakya'dan, Filistin'den, Polonya'dan ve daha birçok ülkeden gelmiş kadın-erkek, siyah-beyaz gazeteciler hep aynı sorunlardan, aynı sıkıntılardan söz ediyorlardı. Bir başka deyimle foruma katılan dört kıtanın gazetecileri ortak acıları, ortak görüşleri yaşıyorlardı. Sorunları büyük ölçüde ortaktı. Hepsi de gazetecilerin maddı ve manevı bakımdan daha geniş haklar ve özgürlüklere sahip olmasını istiyorlardı.

Her ülkede basın tekelleri vardı, her ülkede savaştan yana yayın yapanlar vardı, her ülkede insanların değer ölçülerini yıkma girişimlerinde bulunanlar, fikir gazeteciliğini yoketmeye uğraşanlar, terörü teşvik edenler ve özellikle uluslararası terörü çarpıtarak verenler vardı. Bunlardan yakınılıyor ve bunlarla savaşımın gereği önemle vurgulanıyordu. Ne var ki gelişmekte olan ülkelerin temsilcileri başka şeyler de söylüyorlardı. Onlar, yabancı ajanslara bağımlılıktan, tek yanlı bilgilenmekten, özgür bilgilenememekten, gazetenin dağıtımındaki güçlüklerden, politik ve ekonomik baskılardan, hapis tehditlerinden, gün günden artan ve gittikçe bastıran zamlardan yakınıyorlardı bir de. Ama işin güzel yanı şuydu ki hepsi de bir uyanışı, bir arayışı daha iyiye ulaşma özlemini dile getiriyordu. Daha güzel, daha yaşanılası bir dünyaydı amaçlanan. Siyah Afrikalılardan, Sarı Vietnamlılara, Korelilere, Japonlara, onlardan beyaz Avrupalılara kadar hepsi ırkçılığı lanetliyorlar, emperyalizme karşı çıkıyorlar ve hepsi de savaşa hayır diyorlardı. Forumun bir başka güzel yanı da tüm katılanların maddımanevi hak ve özgürlüklerini genişletmek ve korumak için biribiriyle haberleşmek ve dayanışmak gereğini vurgulamalarıydı. İşte bu dayanışma isteği tüm dünya gazetecilerinin ortak diliydi. Zaten Forum'un sonunda, bu hakların geliştirilmesini ve korunmasını sağlamak amacıyla bir "Devamlı Komite" kurulmasına karar verilmesi ve dünyanın bütün gazetecilerine yapılan çağrı da bu ortak dilin konuşulmaya başlanmasıydı.

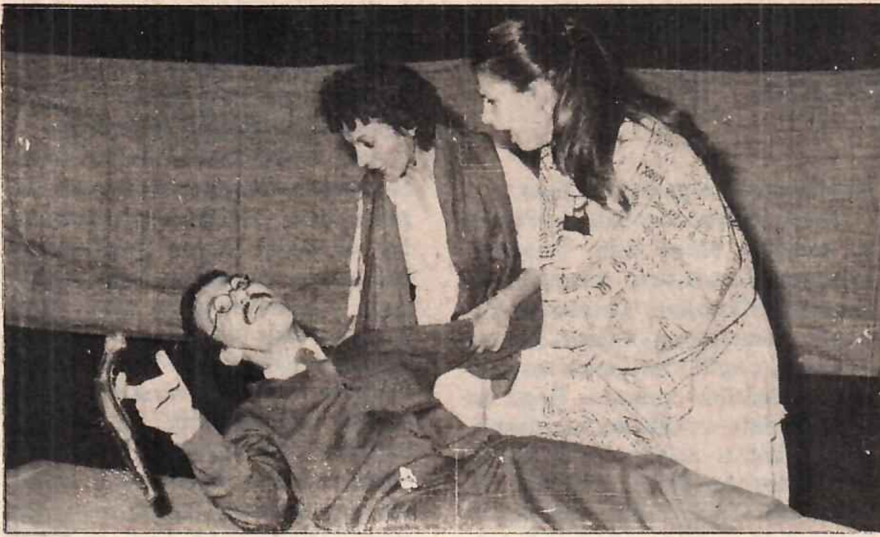
Yedi uluslararası basın kuruluşunun ve otuzüç ülke temsilcisinin ortak çağrısındaki son paragraf çağdaş gazetecinin görevinin ne olduğunu ortaya koyması bakımından çok ilginçti:

"İnsanların barış, demokrasi ve yeni bir uluslararası haberleşme düzeni kurulması için verdiği savaşımda ön saflarda bulunan ve kendisini halkının mutluluğuna adamış çağdaş gazetecinin görevi budur işte. Barıştan, demokrasiden ve toplumsal gelişmeden yana olmak." ●

TERCÜMAN GAZETESİ'NİN BASIM VE YAYIMI YASAKLANDI

TERCÜMAN Gazetesi'nin basım ve yayımının 27 Ekim 1981 tarihinden itibaren yasaklandığı bildirildi.

1. Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Şubesi'nden yapılan açıklamada *"İstanbul'da yayınlanmakta olan Tercüman Gazetesi'nin 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun 3/C maddesi uyarınca basım ve yayımının 27 Ekim 1981 tarihinden itibaren yasaklandığı"* belirtildi.

"RUMUZ GONCAGÜL"

AST 19. yılına "Rumuz Goncagül" ile başladı. Geçen yıldan "Hikaye-i Mahmud Bedreddin" ve Kerim Avşar'ın "Yaşasın Edebiyat"ı yanısıra, yeni iki oyunun da sahneleme çalışmaları başlayacak.

"Rumuz Goncagül" Oktay Arayıcı'nın eseri. Rutkay Aziz yönetmiş, müzikleri Timur Selçuk, çevre düzenini Orhan Taylan yapmış. Oyunda Meral Niron, Nesrin Kazankaya, Altan Erkekli, Tayfun Çorağan, Metin Coşkun, Rutkay Aziz, Seval Yurdakul, Bora Özkula, Teoman Özer ve Yaşar Akın rol alıyorlar.

Rumuz Goncagül, fuayeye dek uzanan dekorlarıyla, sanki kapıdan girişte başlıyor. Oyunda canlandırılan tipler izleyiciler arasında. Canlandırdıkları tiplerin "taklidini getiren" oyuncular da sahnede izleyici.

Oyun, koca arayan (aslında koca mı güvence mi?) Gülsün, annesiyle birlikte gazeteye verdiği "Goncagül" rumuzlu ilanla; karı arayan (aslında karı mı güvence mi?), yaşları farklı işleri farklı insanları izletiyor. Oyunda kimi zaman biraraya gelen bu tipler, sonunda bir sigaralık canı olan "balon mutluluğu" hazırlıyorlar. Neden arayış içindedir bu insanlar? Neyin arayışı içindedirler. Para mı? Sağlıklı bir yuva mı? Kadının ısıttığı bir yatak mı?... Ya bizler...

Oktay Arayıcı 1971 yılında gazetelere verdiği rumuzlu ilana gelen mektupları taramış. "1977'de yazmaya başladığımda, önümdeki tek güçlük, genel çerçevenin taşıdığı, hiç de aydınlık olmayan ortamda, trajik olanda boğulmadan, onu da dozunda vererek sıyrılmak, izleyici karşısına, tadında, gülünçlü bir oyunla çıkabilmekti" diyor.

Rumuz Gongcagül'de verilen dünya, kadın erkek ilişkisinden evlilik kurumuna—ticaretine varan ilişkileri irdeliyor. Sonda güne çıkan ilişkinin sağlıklı olması mutluluğu getiriyor mu? Evsahibi kapıya geldiğinde iyiden iyiye kendini duyuran "acı gerçek", sokakta süremeyecek olan evlilik, yaşanan koşulların gerçeğini dile getirip, balonun patlayışını yakınlaştırıyor.

"Kadın nasıl kurtulur?" sorusuna buldukları yanıt üstünden çözüm arayan anayla kızın karşısına, buldukları yanıtla çözüm amaçlayan erkekler çıktığında, "aynı soruları, aynı sıkıntı ve kaygıları taşıyan biz insanlar —kadınlar ve erkekler— nasıl kurtuluruz?" sorusunun yanıtı gündeme geliyor. Oyunun sonunda patlayan balon, izleyicinin kafasında bu sorunun yanıtını aramaya başlangıç noktası oluyor? •

ANKARA'DAKİ SERGİLER

LEVNİ– Tuncay Betil'in Resimleri 3 Kasım'a dek izlenebilir.

TAKI – Duran Karaca sergisi 3 Kasım'da açılıyor. 28 Kasım'a dek izlenebilir.

TURKUVAZ – İsmet Birsel'in resimleri 12 Kasım'a dek izlenebilir.

ARTİSAN– Eski Galeride-Prezi-osi Birinbisi sergisi 4 Kasım'a dek izlenebilir.

Yeni Galeride–Avni Arbaş'ın resimleri 9 Kasım'a dek izlenebilir.

VAKKO– Süreyya Koral'ın resim ve seramik sergisi 30 Kasım'a dek izlenebilir.

EVRENSEL– Ali Avni Çelebi'nin resim sergisi izlenebilir.

ALMAN KÜLTÜR MERKEZİ– "Atatürk Zamanında Alman–Türk İlişkileri 1924-1938" konulu belge ve fotoğraf sergisi 8 Kasım'a dek izlenebilir.

GONCAGÜL ÜZERİNE

Bu yıl ondokuzuncu yaşını kutlayan AST (Ankara Sanat Tiyatrosu) Oktay Arayıcı'nın yazdığı, Rutkay Aziz'in sahneye koyduğu Rumuz: Goncagül oyunuyla çalışmalarına başladı.

İki kişinin bir ilişkisi olması gerekirken, bir kadının para kazanan bir erkeğe 'sırtını dayaması' gereğiyle kurulması öngörülen bir evlilik ilişkisinin, bu tür bir ilişkiden beklenen 'normal' koşullar dışında nasıl kurulmaya çalışıldığının, kurulmak üzereyken yine o iki kişinin dışında gelişen bazı nedenlerle nasıl bozulduğunun öyküsü Rumuz: Goncagül.

Oyunda, düşündürücü bazı noktaların güldürü unsurundan yararlanılarak verilmesi, asıl vurgulanmak isteneni, yani kişilerin mutluluklarının ve mutsuzluklarının kendi dışlarında kurulduğunu kimi zaman gözden kaçırtacak ölçüde ön planda oluyorsa da, bütününde 'toplumsal' bir soruna parmak basıyor gözükmesine rağmen, kişilerin kurumlaşan ilişkilerdeki aciz durumları oldukça yeterli vurgulanıyor denilebilir.

Kişinin kendi mutluluğunu kendisinin kurması gerektiği türünden bir dersin de çıkarılabileceği oyun, epik tiyatro türünün bir örneği olarak değerlendirilebilir.